

Україна:

події,
факти,
коментарі

2013 № 16

Україна: події, факти, коментарі

Інформаційно-аналітичний журнал

Для керівників та працівників інформаційних структур на місцях
№ 16 2013

Засновник

Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського

Головний редактор

В. Горовий, д-р іст. наук, проф., заступник гендиректора НБУВ

Редакційна колегія:

Л. Чуприна, заввідділу оперативної інформації

Т. Гранчак, заввідділу політологічного аналізу

Н. Вітушко, заввідділу електронних технологій обробки інформації

Т. Дубас, заввідділу синтезу соціокультурних мережевих ресурсів

Комп'ютерний дизайн: Г. Булахова

Видається з 01.01.1998 р.

Свідоцтво про державну реєстрацію

КВ № 5358 від 03.08.2001 р.

Виходить двічі на місяць

Матеріали друкуються українською та російською мовами

Редакція залишає за собою право редагувати та скорочувати тексти

Передрук – тільки з дозволу редакції

Адреса редакції:

НБУВ, просп. 40-річчя Жовтня, 3, Київ, 03039, Україна

Тел. (044) 524-25-48, (044) 525-61-03

E-mail: siaz@pochta.ru

www.nbuv.gov.ua/siaz.html

ЗМІСТ

Коротко про головне

До святкування Дня Незалежності України 4

Аналітика

Потіха А.

Підготовка Державного бюджету-2014 у висвітленні ЗМІ 5

Тарасенко Н.

«Український вибір» В. Медведчука у відгуках експертів 11

Правові аспекти

Полтавець С.

**Адміністративно-територіальна реформа:
економічна доцільність чи політичний розрахунок** 20

Економічний ракурс

Горовая С.

**О рекордах экспорта зерна
и перспективах зернового рынка Украины** 25

Симоненко О.

Альтернативна енергетика України: альтернативи розвитку 30

Наука – суспільству

Міжнародне співробітництво в галузі науки і освіти 48

Діяльність науково-дослідних установ 54

Аерокосмічна і авіаційна галузі 55

Практичні впровадження науково-дослідних і проектно-технічних напрацювань 56

Альтернативні джерела енергії 58

Інформаційно-комунікаційні технології 60

Освіта та кадрове забезпечення в Україні 62

Проблеми інформатизації

Матеріали до Міжнародної наукової конференції «Адаптація завдань і функцій наукової бібліотеки до вимог розвитку цифрових інформаційних ресурсів» (Київ, 8–10 жовтня 2013 р.)

Пестрецова О.

**Бібліотечні центри правової інформації:
забезпечення бібліотеками правового інформування** 63

До уваги держслужбовця

Семенченко С.

Нові надходження до НБУВ 71

Шановні співгромадяни!

Сердечно вітаємо Вас з урочистим святом –
Днем Незалежності України!

Бажаємо вам щастя, добра і злагоди, порозуміння і згуртованості, сонця і миру на шляху до кращого прийдешнього! Нехай серця наповнюються гордістю за нашу державу, прагненням до єдності та порозуміння, а плідна праця буде надійною запорукою щасливого майбутнього!

Колектив СІАЗ НБУВ

Коротко про головне

До святкування Дня Незалежності України

З нагоди 22 річниці Незалежності України у Києві відбудеться понад 120 культурно-мистецьких заходів. Загалом до програми святкування увійшли цікаві за змістом та різні за напрямками тематичні заходи: святкові концерти, концертні програми, літературно-мистецькі вечори, круглі столи, тематичні кінопокази, ярмарки народних майстрів, художні виставки.

Так, однією з центральних подій у культурному житті міста стане відкриття 22 серпня виставки живопису І. Марчука «Нерозгадані тайни». Захід присвячено першій річниці відкриття Музейно-виставкового центру «Музей історії міста Києва». Протягом місяця кияни та гості міста матимуть можливість відвідати виставку одного з найвідоміших художників планети, народного художника України, лауреата Національної премії України ім. Т. Г. Шевченка І. Марчука.

Цю мистецьку акцію доповнить театралізована екскурсія оновленим музеєм та виступ Київського академічного театру українського фольклору «Берегиня».

Також 24 серпня на Співочому полі Печерського ландшафтного парку о 15:00 відбудеться святкова концертна програма за участю аматорських колективів національно-культурних товариств Києва «Незалежна Україна на всі віки, на всі часи». Крім того, на території музею «Київська фортеця», що на вул. Госпітальна, 24-А, у день Незалежності України о 16:00 відбудеться історико-патріотична музична програма «Минають роки, минають століття, а ти, Україно, одвічно живеш». У програмі візьмуть участь Київський академічний муніципальний духовий оркестр, Національний заслужений академічний ансамбль танцю України ім. П. Вірського, Київський академічний театр українського фольклору «Берегиня», народний хор «Барви» та ін. Також відвідувачі побачать виставку образотворчого та декоративно-прикладного мистецтва.

Продовжиться святкування Дня Незалежності України і 25 серпня. Так, у неділю о 16:00 на майданчику перед будівлею КМДА розпочнеться концерт колективів етнічних громад міста Києва «Мати-Україно, ти у нас одна!». У заході візьмуть участь вокально-хореографічні колективи: німецький танцювальний ансамбль «Дойче Квелле», чеський вокальний колектив при культурно-освітньому центрі «Вишеград», дитячий хоровий ансамбль при грецькому культурному центрі «Зорбас», хореографічний ансамбль українсько-іспанського центру «Фламенко», народні артисти України: керівник Конгресу азербайджанців Г. Аббасов, голова Київського національно-культурного товариства «Злагода» В. Радік, солістка Гагаузького національно-культурного центру К. Келіюгло (*Урядовий портал (http://www.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=246605864&cat_id=244277216).* – 2013. – 20.08).

Аналітика

А. Потіха, наук. співроб. СІАЗ НБУВ

Підготовка Державного бюджету-2014 у висвітленні ЗМІ

Останнім часом підготовка та ухвалення Державного бюджету України практично щороку відбувається в досить складних умовах: політичні чинники, неоднозначні економічні процеси всередині країни та негативна динаміка розвитку світових ринків створюють ситуацію, коли Державний бюджет приймається лише перед Новим роком. Не став винятком і рік нинішній. Як зазначив із цього приводу Прем'єр-міністр М. Азаров, «з одного боку, негативні впливи світової рецесії продовжують позначатися на нашій експорт-орієнтованій економіці. З іншого – блокування роботи Верховної Ради зірвало графік бюджетного процесу. Так, уряд не отримав висновків і зауважень законодавців до Бюджетної резолюції».

За його словами, нині центральним питанням роботи уряду є підготовка проекту Державного бюджету на 2014 р., який має бути збалансований та ухвалений вчасно. «Головне досягнення уряду протягом трьох років роботи – макроекономічна стабільність, що дає змогу забезпечити збільшення соціальних стандартів та економічний розвиток на тлі кризових явищ у сусідніх країнах. Отже, права на помилку ми не маємо. Виважену, збалансовану бюджетну політику ми продовжимо й наступного року», – запевнив М. Азаров.

Він підкреслив, що на це спрямовані соціальні ініціативи Президента, Національний план дій та Програма активізації розвитку економіки на 2013–2014 рр. Також обґрунтований та надійний прогноз макроекономічних показників мають дати Міністерство економічного розвитку і торгівлі разом з Національним банком.

Глава уряду зазначив, що треба максимально убезпечити вітчизняну економіку від зовнішніх впливів. «Головним чинником зростання має бути розширення внутрішнього попиту за рахунок виконання програми активізації розвитку економіки та зростання розмірів заробітної плати, пенсій, інших соціальних стандартів. На цьому наполягає глава держави», – наголосив М. Азаров.

Він також заявив, що проект бюджету має бути спрямовано на підтримку вітчизняного виробника навіть при тому, що у 2014 р. реальний сектор економіки отримає зниження деяких ставок податків: ПДВ – з 18 % податку на прибуток підприємств – до 16 %. «Тому необхідно передбачити компенсатори можливих тимчасових втрат бюджету», – зауважив М. Азаров, додавши, що потрібно визначитися з переліком об'єктів, що пропонуються до приватизації.

Відповідну роботу доручено провести Фонду державного майна разом з міністерствами та відомствами, які мають визначити перелік об'єктів, що пропонуються до приватизації.

Разом з тим, як зазначив Прем'єр-міністр, готуючи проект Держбюджету, треба виконати завдання Президента щодо зміщення акценту бюджетної політики на регіони, забезпечити збільшення питомої ваги видатків місцевих бюджетів у зведеному бюджеті країни. «Тому необхідно опрацювати як питання децентралізації видатків, так і передачі місцевим органам влади повноважень разом з фінансовим ресурсом. Також необхідно провести консультації із всеукраїнськими асоціаціями органів місцевого самоврядування», – сказав він.

Проте, як наголосив Прем'єр, Міністерство фінансів повинне врахувати додаткові видатки на підвищення соціального захисту ветеранів війни та військовослужбовців, надання безкоштовної правової допомоги громадянам, посилення матеріальної підтримки сімей, у яких виховуються діти, над якими встановлено опіку, надання адресної допомоги молодим працівникам, яких направлено на роботу в села та селища, інші соціальні ініціативи Президента. «Усі ці видатки має бути враховано в повному обсязі», – наголосив М. Азаров. Він дав доручення урядовцям активізувати роботу над проектом Державного бюджету і вже 21 серпня розглянути його перший варіант (як відомо, відповідно до законодавства Кабінет Міністрів щороку подає до Верховної Ради проект закону про Державний бюджет України на наступний рік не пізніше 15 вересня поточного року; разом із проектом закону подається доповідь про хід виконання Державного бюджету поточного року).

У свою чергу Голова Верховної Ради В. Рибак вказує на необхідність формування Державного бюджету-2014 при активній співпраці центральної та місцевої влади.

Ще в червні на засіданні ІХ Українського муніципального форуму Асоціації міст України в Ялті спікер парламенту зазначив, що бюджет-2013 досить напружений, що відбивається на відносинах державного та місцевого бюджетів. «Поданий урядом до парламенту проект основних напрямів бюджетної політики на 2014 р. показує, що бюджет наступного року буде не менш напруженим. За великим рахунком, він повинен бути результатом плідної співпраці всіх нас. При цьому в кожному населеному пункті (місті, селищі, селі) повинні бути визначені найболючіші проблеми – ремонт системи водопостачання, або ліфтів, або доріг, з тим, щоб кожна бюджетна копійка в наступному році була використана з користю для справи», – зазначив В. Рибак.

На думку спікера парламенту, у 2014 р. необхідно збільшити питому вагу місцевих бюджетів у зведеному бюджеті України та підвищити рівень їх фінансової можливості. Одним із напрямів збільшення доходів місцевих бюджетів, за словами В. Рибак, буде розширення бази оподаткування податку на нерухомість. Президент України В. Янукович також закликає урядовців у новому бюджеті більше передбачити коштів для місцевих громад. Він обіцяє направи-

ти як мінімум 55 % коштів державного бюджету на 2014 р. у регіони країни. Про це він заявив під час зустрічі з кандидатами на посади голів районних державних адміністрацій 26 червня. «Уже наступного року центр ваги буде переміщений у регіони. Ми з вами подивимося у вересні, який буде проект бюджету. Моя точка зору, що буде як мінімум 55 на 45», – наголосив В. Янукович.

За його словами, такий розподіл бюджетних коштів буде зроблено, щоб закласти основу для розвитку регіонів. Водночас Президент висловив думку, що передача повноважень із центру в регіони держави є «цілком природним процесом». «Ми поступово в регіони повинні передавати повноваження разом з відповідальністю. Коли йде узгоджена політика регіонів і центру – це завжди йде на користь країні. Я прихильник того, щоб центр ваги поступово переходив у бік регіонів», – зазначив В. Янукович.

Він також додав, що місцева влада краще орієнтується в ситуації і знає про потреби кожного міста та району.

За інформацією ЗМІ, Президент назвав фінансування бюджетів регіонів незадовільним і доручив Прем'єр-міністру М. Азарову, першому віце-прем'єр-міністру С. Арбузову та міністру фінансів Ю. Колобову терміново вирішити проблеми бюджетного фінансування.

Керівники регіонів підтримують ідею збільшення фінансування місцевих громад і готові взяти участь у підготовці пропозицій до Бюджету-2014. Зокрема, голова Кіровоградської обласної ради М. Ковальчук закликав колег з областей України надсилати свої пропозиції щодо формування державної бюджетної політики на 2014 р. На його думку, потребує перегляду питання надходжень до місцевих бюджетів за рахунок оренди приміщень державними підприємствами, відомствами та установами.

За його словами, на сьогодні плата за оренду об'єктів комунальної власності державними установами становить одну гривню за рік. Таким чином, бюджет Кіровоградщини щороку недоотримує 4,5–5 млн грн.

Голова Харківської обласної ради, президент Української асоціації районних та обласних рад С. Чернов також заявив, що Харківська область у зв'язку з такою методикою розрахунку орендної плати щорічно втрачає 10 млн грн, дотуючи територіальні управління, які розміщуються в Держпромі. Реформа місцевого самоврядування має навести лад і в цьому питанні.

С. Чернов запевнив, що також звернеться до очільників районних та обласних рад для надання ними своїх пропозицій щодо формування Держбюджету на наступний рік. Після чого Українська асоціація районних та обласних рад проведе роботу з узагальнення всіх пропозицій та наполягатиме на їх врахуванні при розробці Держбюджету.

Експерти, оцінюючи перспективи підготовки нового бюджету, акцентують увагу на проблемах, які ускладнюють цей процес. На думку деяких експертів, якби уряд узяв за основу цифри ним же написаної бюджетної резолюції, яка була подана до парламенту в травні, можливо було б простіше готувати

Державний бюджет-2014. Тоді Кабмін планував затвердити на 2014 р. номінальний ВВП у розмірі 1695 млрд грн, зростання економіки в 3 % і інфляцію в 8,3 % (на 2013 р. були закладені: ВВП – 1576 млрд грн, темпи зростання ВВП – 3,4 %, інфляція – 4,8 %).

Проте, на думку фахівців, існує імовірність, що цифри в бюджеті на 2014 р. виявляться дещо іншими. Офіційні особи і в Кабміні, і в бюджетному комітеті парламенту від коментарів утримуються. «Поки інформації немає. Можливі якісь намітки через тиждень», – зазначив перший заступник голови бюджетного комітету С. Буряк.

За словами експертів, таке мовчання не випадкове: з одного боку, у 2013 р. ми поки маємо зростання ВВП в 1 % замість 3,4 % запланованих, а це означає, що бюджет не виконується, і що цифри 2014 р. треба скорочувати, з іншого – наступний рік вже буде передвиборним, а значить, у витратну частину бюджету-2014 в обов'язковому порядку закладуть гроші, необхідні для підвищення зарплат і соціального захисту пільгових категорій населення, про які неодноразово говорив В. Янукович.

Як відомо, раніше надходження до бюджету забезпечували, підвищуючи податки та збори. Але М. Азаров обіцяв, що у 2014 р. реальний сектор економіки отримає зниження ставок податків: ПДВ – до 18 % (нині 20 %), податок на прибуток підприємств – до 16 % (нині 19 %). А значить, шукати гроші доведеться в інших місцях. Прем'єр пояснив, де саме: «Головним чинником зростання має бути розширення внутрішнього попиту за рахунок активізації економіки, зростання розмірів заробітної плати, пенсій та інших соціальних стандартів».

За словами економіста В. Лисицького, плани правильні, але занадто загальні, тому треба розуміти, які галузі економіки збираються активізувати та на які кошти. «Економічну ситуацію можна радикально поліпшити, якщо вкладати в конкурентні сектори економіки. Два найпростіших приклади – виробництво зерна та морські перевезення. Тут у нас є резерв для зростання і це затребувано у світі», – вважає він.

На думку експертів, бажання урядовців поповнити бюджет за рахунок приватизації може себе не виправдати. «З приватизацією потрібно бути обережними, адже часто продаж, наповнюючи бюджет, бив по людях, – вважає екс-голова ФДМ В. Семенюк. – Наприклад, 50 тис. підприємств після приватизації у нас були закриті. Продавати у нас з великих об'єктів вже майже нічого. Залишилися Одеський НПЗ, за який буде серйозна бійка між українськими та російськими олігархами (так як там мова йде не стільки про завод, скільки про унікальний аміакопровід), “Сумихімпром” (що йде до банкрутства через ціну на газ) і Донецькобленерго. А після них на черзі можуть бути тільки стратегічні об'єкти – ювелірні заводи, залізниця і ГТС».

Деякі експерти взагалі вважають, що у першому півріччі були негативні результати роботи Фонду держмайна України. Від оренди державного майна до

бюджету країни надійшло 617,3 млн грн, а це 73,9 % від плану, а от від приватизації – лише 182,3 млн грн, що становить лише 1,67 % від запланованих 10 млрд 900 млн.

Проте, на думку експертів, таку ситуацію можна вважати цілком прогнозованою – проблеми з виконанням плану приватизації пов'язані в першу чергу з негативною політичною ситуацією в країні, а процес приватизації зупинився через непорозуміння серед олігархів, які не можуть поділити між собою ринок та сфери впливу. І затримка в приватизації може означати лише одне – зараз «придумуються» та розробляються схеми (банкрутство, зниження реальної вартості і т. п.), аби продати виставлені об'єкти приватизації «своїм» бізнесменам за безцінь. Звідси – недоотримання коштів державним бюджетом, що позначиться на житті кожного українця: держава не матиме можливості виконувати власні соціальні зобов'язання.

Нині в ЗМІ дедалі частіше з'являється інформація про затримки виплат казначейством найменш захищеним верствам населення (безробітним), не перераховуються кошти місцевим бюджетам. Поступово накопичується заборгованість, виникає криза неплатежів.

Деякі фахівці прогнозують, що відсутність коштів у бюджеті штовхатиме владу до більш радикальних дій щодо підприємців: до кінця року підприємців може очікувати зростання тиску контролюючих органів, зростання заборгованості з повернення ПДВ, зростання вимог щодо авансових платежів з податків (у першу чергу, з податку на прибуток підприємств).

Виконавчий директор Фонду Блейзера О. Устенко підтримує думку про те, що у влади вже немає ресурсів підтримувати ілюзію стабільності. «За рахунок зростання виробництва врятувати ситуацію однозначно не вдасться, тому що рости просто нема чому. Я їздив по Україні й бачив, що економіка скрізь лежить. Запоріжжя працює десь на 30 %, Нікополь практично стоїть, Херсон стоїть, в Миколаєві ледве жевріє один кораблебудівний завод», – зазначив експерт.

За його словами, єдине – хороший урожай зернових – може трохи допомогти. Експерт не бачить, звідки ще можуть взятися гроші та підкреслює, що нині в Україні з 10 інвесторів залишаються тільки два, а решта залишають наш ринок. «За допомогою валютних запасів Нацбанку можуть утриматися, якщо їх вистачить, звичайно. Плюс можуть піти на поступки щодо приватизації стратегічних об'єктів, не виключаю зрушень у газотранспортному консорціумі. І якщо цього року влада протримається, то в наступному не виключаю позачергових парламентських виборів, щоб випустити пар», – заявив О. Устенко.

З такими песимістичними прогнозами не погоджуються представники влади, і запевняють, що ніяких потрясінь не буде. За їхніми словами, надходження до загального фонду Державного бюджету України за сім місяців 2013 р. зросли в річному вимірі на 3,8 % – до 166,3 млрд грн. Про це говорять

оперативні дані про виконання держбюджету в січні – липні 2013 р., повідомляє Державна казначейська служба.

До спеціального фонду держбюджету за січень – липень 2013 р. надійшло 23,4 млрд грн (із урахуванням власних надходжень бюджетних установ та субвенцій з місцевого бюджету). За січень – липень 2013 р. до загального та спеціального фондів державного бюджету надійшло 189,7 млрд грн (із урахуванням власних надходжень бюджетних установ та субвенцій з місцевого бюджету). Протягом січня – липня 2013 р. відшкодовано податку на додану вартість на суму 33,5 млрд грн, що на 6,5 млрд грн або на 24,2 % більше за відповідний показник 2012 р.

Президент Українського аналітичного центру О. Охріменко також з оптимізмом оцінює перспективи вітчизняної економіки. На його думку, реалізація масштабних інфраструктурних проектів та зростання кредитування допоможуть активізувати економічне зростання в країні у 2014 р.

Водночас О. Охріменко зазначив, що «для економіки України дуже важлива металургія, як джерело отримання валюти та головний експортний потенціал країни, але у зв'язку з тим, що на світових ринках спостерігається зниження попиту на метал, держава змушена була знизити виробництво металу – його складно було продавати на експорт».

За його словами, можна було б втрати на експортному ринку компенсувати, якби збільшилося споживання металу – для машинобудування або будівельної сфери. Якби провели цільову емісію, спрямовану на фінансування житлового будівництва або будівництво доріг і мостів, то це стимулювало б попит на метали. І в кінцевому підсумку, хоча і призвело б до зростання цін, але й стимулювало б і інші галузі економіки працювати більш активно.

На думку експерта, те ж саме можна сказати й про стимулювання машинобудування. «Закупівля тролейбусів і автобусів для українських населених пунктів могла б стати позитивним фактором і для машинобудування, і для металургії, і для хімічної промисловості», – переконаний О. Охріменко.

Він зазначив, що прискоренню економічного зростання також сприятиме розширення доступу бізнесу до кредитних ресурсів, передумови для чого заклад Національний банк, який знизив з 13 серпня облікову ставку з 7 до 6,5 %. «6,5 % – це найнижча облікова ставка за всю історію України, яка повинна закласти основи для збільшення рефінансування НБУ вітчизняних банків і як результат – для зниження вартості кредитів і зростання кредитування підприємств», – вважає експерт.

Він переконаний, що це має відірвати економіку країни від дефляції та забезпечити грошові вливання для зростання економіки, починаючи з кінця року. Це може стати основою для реального зростання ВВП уже в кінці 2013 р. і стабільного зростання ВВП у 2014 р.

Як інформують ЗМІ, 11 серпня Міністерство економічного розвитку і торгівлі України опублікувало експертний консенсус-прогноз, у якому про-

гнозується зростання внутрішнього валового продукту країни за підсумками 2014 р. на 2,3 %. Світовий банк прогнозує збереження цих показників на рівні 3 % при зростанні інфляції 5,8 %. МВФ прогнозує збільшення ВВП на рівні 2,8 % при інфляції 4,7 %. *(Бюджетний процес виходить на перший план (<http://ukurier.gov.ua>). – 3013. – 9.08; Уряд своєчасно подасть у Раду Держбюджет-2014 – Азаров (<http://www.ukrinform.ua>). – 2013. – 11.07; Азаров: «Перший варіант проекту держбюджету-2014 має бути підготовлено до 21 серпня» (<http://www.wz.lviv.ua>). – 2013. – 7.08; Что обещает украинцам бюджет-2014 (<http://www.segodnya.ua>). – 2013. – 8.08; Як уряд Азарова доводить країну до банкрутства (<http://gazeta.ua>). – 2013. – 8.08; Президент Українського аналітичного центру Олександр Охріменко про бюджетну резолюцію-2014 (<http://Itv.com.ua>). – 2013. – 12.08; Эксперт про правительство Азарова: Все пущено на авось – прожили день, и слава Богу // (<http://glavcom.ua>). – 2013. – 12.08; 55 % бюджета Украины в 2014 году пойдут в регионы – Янукович (<http://nbnews.com.ua>). – 2013. – 26.06; Регіони України вносять пропозиції до формування бюджетної політики України на 2014 рік (<http://uaror.org.ua>). – 2013. – 18.06).*

Н. Тарасенко, мол. наук. співроб. СІАЗ НБУВ

«Український вибір» В. Медведчука у відгуках експертів

Уже більше року українці споглядають масово розтиражовані по всій країні бігборди громадського руху «Український вибір» з гаслом «Країною керуєш ти, а не ті, кого ти обираєш», за допомогою яких відомий політик В. Медведчук просуває ідеї економічного співробітництва з РФ і Митним союзом. Кампанія на їх підтримку вже визнана найдорожчою за всю історію України.

Варто нагадати, що экс-глава СДПУ (о) і колишній глава Адміністрації Президента Л. Кучми В. Медведчук повернувся до активної політики навесні 2012 р. після тривалого періоду неpubлічності, що розпочався після поразки створеного ним блоку «Не так!» на парламентських виборах 2006 р. та фактичного розвалу очолюваної ним партії. З 2011 р. в українському медіа-просторі почали з'являтися статті В. Медведчука, які пропагували інтеграцію України до Митного союзу з Росією, Білоруссю та Казахстаном, закликаючи керівництво України відмовитися від євроінтеграції та піти на зближення зі східним сусідом.

А що робити, якщо на чергових виборах ми знову помилимося?» – пояснював В. Медведчук.

У березні 2012 р. В. Медведчук заявив, що повертається в публічну політику. Ініційоване ним створення громадського руху «Український вибір», за словами політика, покликане сприяти активізації діяльності громадського сектору в період між виборами та насамперед – за допомогою проведення референдумів. «Упродовж 20 років ми постійно обираємо – президентів, парламенти, органи місцевого самоврядування. І потім через деякий час, а іноді й відразу, усвідомлюємо, що помилилися у своєму виборі. Коли можна виправити цю помилку? Зараз – тільки на чергових виборах.

За словами політика, він дійшов висновку, що українці абсолютно не звертають уваги на важливий аспект тих прав, які гарантовані Конституцією кожному громадянину України. «Ми пропустили у своїй свідомості слово “безпосередньо”. А “безпосередньо” – це коли громадяни України як пріоритетний суб’єкт влади, а не об’єкт державного управління, керують державою».

Прогнози щодо мотивів та мети повернення В. Медведчука до активної політичної діяльності оглядачі та експерти висловлювали неодноразово. Серед версій із цього приводу переважаючою була думка про те, що політик націлений на участь у парламентських виборах 2012 р. Утім, подібні припущення спростував сам В. Медведчук, заявивши, що не має наміру балотуватися до Верховної Ради та назвавши вибори «дешевим фарсом». За словами В. Медведчука, те, з чим він повернувся в публічну політику, не пов’язано з бажанням боротися за владу. «У мене абсолютно інші цілі, головна з яких відображена в моїх наукових дослідженнях і стосується побудови громадянського суспільства», – заявив він.

Водночас подальші месиджі В. Медведчука, поширювані в його статтях у друкованих ЗМІ та соціальних мережах свідчать про набагато ширший спектр інтересів політика, що передбачає, імовірно, і децю глобальніші цілі. Зокрема, В. Медведчук не залишив поза увагою питання візового режиму з ЄС, видобутку сланцевого газу в Україні, діяльності правоохоронних органів, боротьби з «олігархічним режимом», економічного обґрунтування переваг входження до Митного союзу. Публічно виступаючи із закликами до втягування України в Митний союз, В. Медведчук та «Український вибір» дедалі активніше критикують і владу, і опозицію за те, що вони не відповідають очікуванням виборців, які абсолютна більшість українських громадян нібито пов’язує саме зі зближенням з Росією. Водночас у інформаційному просторі розгортається кампанія, основним меседжем якої є те, що зволікання зі вступом до Митного союзу погіршує соціально-економічну ситуацію та рівень життя більшості українських громадян.

Відразу після набрання 27 листопада 2012 р. чинності Закону України «Про всеукраїнський та місцевий референдуми», за який від часу свого створення виступав «Український вибір», ця організація активізувала зусилля щодо зосередження навколо себе переважно проросійських громадських організацій. За кілька днів, 30 листопада, 53 загальнодержавних та регіональних ГО (серед

яких «Гражданская Дума АРК», «Союз граждан Украины», низка російських «казацких» і «патриотических» об'єднань) уклали з «Українським вибором» угоду з метою, як відзначалося в одному з повідомлень, повернення народу України його конституційного права на владу. Коментуючи подію, В. Медведчук зауважив, що платформою для підписання угоди стали ідеї, викладені в маніфесті «Українського вибору».

У соціально-економічній сфері маніфест пропонує ставку на «пріоритетний розвиток наукомістких і високотехнологічних галузей, таких як машинобудування, авіабудування, ракетно-космічна галузь, суднобудування, підприємства ВПК», тобто галузей, які якнайтісніше пов'язували Україну виробничими ланцюгами з іншими частинами колишнього Радянського Союзу.

У гуманітарній сфері «Український вибір» вимагає привілейованого статусу російській мові «у всіх сферах суспільного життя», права на подвійне громадянство та педалює ідею федералізації України.

Наступний пасаж маніфесту констатує, що «у цьому зв'язку вирішальне значення на тривалу перспективу має вибір напряму зовнішньоекономічної інтеграції України. Порівняльні оцінки ефективності інтеграції країни до Митного союзу з Росією, Білоруссю та Казахстаном, ЄС і перспективи участі у ЄврАзЕС, а також оцінки можливої інтеграції з країнами Євросоюзу... показують безперечну ефективність східного вектора інтеграції».

Разом з тим громадський рух «Український вибір» проводить активну кампанію в досить різноманітних сферах. Зокрема, з ініціативи Громадського руху в липні відбулася низка науково-практичних конференцій у різних містах України, щоправда на одну й ту саму тему – «Народовладдя в Україні: проблеми та шляхи їх вирішення» – та з майже однаковим складом виступаючих, серед яких традиційно В. Німченко, заступник голови громадського руху «Український вибір», директор Незалежного українського центру правових ініціатив і експертиз «Правова держава», заслужений юрист України, кандидат юридичних наук; А. Селіванов, доктор юридичних наук, академік Національної академії правових наук України, професор; В. Живага, голова Земельної спілки захисту селян «Доля», а також юристи, учені-практики, незалежні експерти, економісти, керівники навчальних закладів, агропромислових підприємств, місцеві представники громадських організацій та об'єднань, активісти руху «Український вибір». Зазначалося, що головною метою проведення конференцій є здійснення інформаційно-просвітницької діяльності, об'єктивного аналізу дій влади – і місцевої, і державної, а також можливостей українського законодавства в галузі реалізації реальних прав громадян при керуванні державою.

Серед акцій «Українського вибору», згадки про які присутні в окремих електронних ЗМІ, гала-концерт всеукраїнського фестивалю «Рок-вибір», організованого та проведеного громадським рухом, підтримана активістами організації акція протесту Українського товариства сліпих проти рейдерства

біля будівлі Апеляційного господарського суду м. Київ, акція-пікет «За православно-слов'янські цінності» біля представництва Європейського Союзу в Україні. Раніше активісти руху пікетували посольства Великобританії, Німеччини, Франції, Нідерландів, Італії, Польщі, а також МЗС України з вимогами припинити пропаганду гомосексуалізму та одностатевих шлюбів.

Утім, треба зазначити, що заходи «Українського вибору» не знаходять широкого відгуку в пресі та не супроводжуються експертними коментарями, оскільки їх формат, очевидно, не дотягує до якого-небудь значущого інформприводу. Винятком, щоправда, стала проведена за ініціативи громадського руху «Український вибір» Міжнародна конференція «Православно-слов'янські цінності – основа цивілізаційного вибору України», яка відбулася в день святкування 1025-річчя хрещення Русі – 27 липня. У центрі уваги преси конференція опинилася завдяки присутності на ній президента Російської Федерації В. Путіна, який у рамках свого візиту до України з нагоди святкування річниці хрещення після нетривалої протокольної зустрічі з Президентом України В. Януковичем взяв участь у заході. Офіційно участь російського лідера в конференції не анонсувалася. Крім нього в обговоренні взяли участь радник президента Росії С. Глазьев і представник України в Митному союзі Росії, Білорусі та Казахстану В. Суслів.

Виступаючи перед учасниками конференції, В. Путін подякував «Українському вибору» за проведену просвітницьку діяльність та висвітлення найважливіших для суспільства тем, зокрема, теми єдності слов'янських народів, їх нерозривного зв'язку, що склався протягом століть. В. Путін підкреслив, що Росія завжди поважала вибір українських партнерів, і побажав, щоб цей вибір був вірним, а співпраця будувалася на принципах прозорості, взаємної довіри та духовної єдності.

Президент Росії також заявив, що українська економіка може отримати конкурентні переваги лише в тому разі, якщо об'єднається з російською. «Сьогодні йде дуже напружена конкурентна боротьба на світових ринках, за ці ринки. Упевнений, що переважна більшість присутніх тут розуміє, що, тільки об'єднуючи зусилля, ми можемо бути конкурентоспроможними та виграти в цій досить жорсткій конкурентній боротьбі. При цьому у нас є всі підстави вважати, що ми можемо і повинні це зробити», – заявив В. Путін.

Більше того, він наголосив, що поточні економічні показники на пострадянському просторі кажуть самі за себе. «У I кварталі цього року у нас товарообіг з Україною впав на 17 з гаком відсотків. У країнах Митного союзу він в позаминулому році зріс на 34 %, у минулому – ще на 11 %, а в I кварталі цього року у нас зростання становило вже 2–3 %, незважаючи на спад у світовій економіці. У нас постійний підйом», – зазначив російський президент. На його думку, майбутнє економічних відносин Росії та України великою мірою залежить від того, «як ми домовимося про спільну роботу на абсолютно рівноправних, чесних, зрозумілих і прозорих умовах».

Лідер «Українського вибору» В. Медведчук у свою чергу заявив, що підписання Україною Угоди про асоціацію з ЄС буде прямим порушенням норм Конституції України. Він представив учасникам конференції правовий висновок щодо питання відповідності Конституції України проекту Угоди про асоціацію між Україною, з одного боку, та Європейським Союзом і його державами-членами, з іншого боку, підготовлене за запитом громадського руху «Український вибір» Незалежним українським центром правових ініціатив і експертиз «Правова держава».

За словами політика, змістовний аналіз Угоди однозначно показує, що підписання його Україною неможливе без зміни або виключення ряду положень Конституції України, що визначають принципи незалежності держави, відповідно до яких сувереном і єдиним джерелом влади є народ, визнається і діє принцип верховенства права, а Конституція України має найвищу юридичну силу (ст. 1, 2, 5, 8 розділу I «Загальні положення» Основного закону України).

«На сьогоднішній день, щоб підписати Угоду з ЄС Верховній Раді України необхідно зібрати 300 голосів для внесення змін до Конституції країни, а в нинішній ситуації це вкрай проблематично. Якщо Угоду все ж підпишуть, це буде свідченням прямого порушення владою основних положень Конституції України», – зазначив В. Медведчук.

«Не зможе Україна, віддавши суверенні права Брюсселю, бути спостерігачем у Митному союзі, тому що вона втратить право суб'єкта та перестане бути суверенною державою. Митний союз навіть розмовляти з Україною не зможе. Усі питання будуть вирішуватися не в Києві, а в Брюсселі», – підтримав В. Медведчука С. Глаз'єв.

Українські ЗМІ, висвітлюючи появу В. Путіна на конференції «Українського вибору», підкреслили різницю ставлення російського президента до В. Януковича та до В. Медведчука, зауваживши, що бесіда президентів тривала всього близько 15 хв, а за її результатами не було зроблено жодної заяви – ані з боку російської, ані з боку української сторін. Натомість В. Путін демонстративно віддав перевагу своєму кумові В. Медведчуку, присвятивши конференції «Українського вибору» набагато більше часу та виступивши з цілою промовою.

В українській пресі цей крок російського президента назвали «дипломатичним демаршем» і пригадали, що рік тому В. Путін на чотири години запізнився на зустріч із В. Януковичем у Криму, встигнувши дорогою поспілкуватися з клубом байкерів, і що після короткої бесіди з Президентом України він відправився на весь вечір на кримську дачу В. Медведчука. Таким чином російський лідер демонструє несприйняття орієнтованого на євроінтеграцію В. Януковича як президента сусідньої країни та використовує В. Медведчука як спосіб продемонструвати своє ставлення до Президента України, зробили висновок деякі ЗМІ. Інші скептично відзначили звичайне ба-

жання допомогти кумові, усвідомлюючи всю маргінальність його політичного проекту в сучасних українських політичних реаліях.

Заслуговує на увагу й думка про те, що В. Путін, вочевидь, змушений був «опуститися» до «Українського вибору» В. Медведчука, бо наразі просто немає альтернативи. Провальний досвід діяльності різноманітних російських блоків та рухів, а останнім часом і дедалі очевидніший крах експансії церковного «Русского мира» під керівництвом Патріарха Кирила сильно звузили В. Путіну простір і обмежили час для маневру. На цей момент у нього фактично залишилася можливість покластись або на безперспективних в українському контексті комуністів, або ж на В. Медведчука з його «Українським вибором». Очевидно, що В. Янукович уже давно «не задовольняє» В. Путіна як «намісник губернії в Євразійському союзі». Однак можливість втрати В. Януковичем влади у 2015 р. за нинішніх електоральних настроїв і політичної палітри, схоже, ще більше непокоїть російського Президента.

Водночас, опустившись до рівня В. Медведчука, В. Путін не лише визнав, що не має на сьогодні серед українського політикуму сильного персонажа, на якого можна зробити ставку. Він таким чином продемонстрував, наскільки капітулянтським щодо Кремля має бути потенційно прийнятний для Москви керманіч в Україні.

Директор Інституту Євро-Атлантичного співробітництва О. Сушко вважає, що головною метою російського президента була демонстрація свого незадоволення діями української сторони в зовнішньополітичній сфері – вибором європейського вектора інтеграції. Зокрема, російський лідер засвідчив готовність до прямої підтримки інших політичних діячів у разі, якщо Президент України не дослухається до його аргументів. «Український вибір» В. Медведчука – один із ключових проектів, які підтримує російська сторона усіма можливими засобами, як жоден проект до цього. На думку О. Сушка, усі дії, пов'язані з його активною розкруткою, є свідченням того, що В. Медведчук виступає не як самостійна політична фігура, якою він і не є, а як перекладач, який артикулює в Україні позицію В. Путіна щодо тих чи інших питань.

Так само зрозуміло, що як один з можливих варіантів розглядається політична підтримка В. Медведчука як кандидата в Президенти, але цю карту навряд чи буде розіграно. Усі розуміють нульові шанси обрання В. Медведчука на вільних виборах. Наразі він виконує іншу місію – виступає в ролі одного з громадських лідерів, під патронатом якого мають зцементувати розрізненні проросійські групи в Україні. «Український вибір» повинен не просто надати їм певний поштовх до консолідації, а й забезпечити їх чіткою програмою дій та баченням майбутнього. Активізація цих груп мусить засвідчити, що українське суспільство має дуже помітний сегмент, зорієнтований на Росію. Хоча, звісно, це не так, стверджує експерт.

На думку О. Сушка, російська сторона нині намагається опанувати ті моделі впливу на українську ситуацію, які раніше недооцінювалися й ігнорува-

лися. А саме – діяти через інститут громадянського суспільства. Тривалий час це поле було прерогативою європейськи орієнтованих організацій та тієї частини громадян, які підтримують європейський вибір. Тобто бути громадським активістом в Україні означало орієнтуватися на Європу. Новоутворена російська організація покликана зруйнувати такий стереотип й продемонструвати, що наше громадянське суспільство є настільки ж розколотим і неоднорідним, як і українське суспільство в цілому.

Новизна ситуації в тому, що була усвідомлена важливість роботи в громадському секторі. І якщо раніше цим займалися маргінальні групи, філіали російських організацій в Україні або кримські сепаратистські організації, то сьогодні ми бачимо роботу на всеукраїнському полі.

Щодо шансів на успіх такого проекту, то, за словами експерта, якщо вважати успіхом демонстрацію того, що в українському суспільстві є група активістів, зорієнтованих на Росію, на думку та активність яких Кремль спиратиметься, посилюючи свої позиції у діалозі з Києвом, успіх можливий. «Ми бачимо, що в "інформаційних війнах" факт наявності "Українського вибору" вже використовується російськими близькими до влади медіа. Так, наприклад, саме вони були присутніми на публічній акції організації В. Медведчука в Брюсселі. Ця подія була ретрансльована як вияв активізму українських громадян, хоча насправді йшлося про кілька десятків людей», – констатує О. Сушко. Говорити ж про ширший успіх, єднання широких громадських кіл довкола запропонованих гасел і цілей було б вкрай наївно, переконаний він. Понад двадцятилітня практика українського громадянського суспільства засвідчує, що великого попиту на загальнонаціональному рівні на російські рухи немає. Причина криється в тому, що носії цих поглядів, лідери організацій, не вміють приховувати презирливого ставлення до України як такої. Це позбавляє такі групи загальноукраїнської перспективи, залишаючи їх у регіональних і соціальних нішах на Сході та Півдні. Такі люди не здатні запропонувати загальноукраїнської програми, яка могла б об'єднати широкі верстви громадян у цій державі.

Найбільший виклик, який стоїть, наприклад, перед В. Медведчуком, щоб зробити його проект успішним, – зібрати навколо себе достатню кількість авторитетних людей, які реально переймаються проблемами України. Люди, на яких він спирається, відстоюють інтереси Росії й не приховують цього. Вони ставляться до самого факту незалежності України як до певного курйозу, тимчасового явища, яке потрібно виправити. Тому програма В. Медведчука існуватиме доти, доки на неї є активний попит із боку Росії. Такого попиту з боку українського суспільства немає, резюмує експерт.

На думку народного депутата від партії УДАР П. Розенка, зустріч В. Путіна з В. Медведчуком засвідчила дві тенденції: позитивну й негативну. «Погана новина в тому, що Росія робитиме все, щоб не дати Україні підписати Угоду про асоціацію у Вільносі. Якщо ж Україна виконає всі умови і зро-

бити це, то Росія вживатиме всіх заходів, щоб у подальшому ми не здійснювали євроінтеграційного руху. Відхід України до ЄС буде особистою поразкою для російської влади. Очевидно, що застосують усі засоби для того, щоб Україну дедалі більше втягувати у якісь євразійські інтеграційні утворення типу Митного союзу, ЄврАзЕС і т. д.», – говорить він.

Утім, П. Розенко наголошує, що тандем В. Путіна та В. Медведчука негативно впливає на популяризацію євразійського партнерства в Україні. «Хороша новина в тому, що провайдером євразійського інтеграційного напрямку в Україні виступає яскраво фейковий та непопулярний політик – В. Медведчук. При тих коштах, які вкладаються в “Український вибір” і у розкрутку особисто В. Медведчука, він має рейтинг не більше одного відсотка. В. Медведчук – один із тих політиків, які мають яскраво виражений негативний бекграунд своєї попередньої діяльності в Україні. Це вселяє надію, що такі постаті як В. Медведчук успішно поховують ідею євразійської інтеграції в Україні. Чим більше буде В. Путін з’являтися поряд з В. Медведчуком, тим нижчим буде рейтинг і Росії, і самого президента РФ в Україні», – наголошує П. Розенко.

Зі свого боку, директор Фонду «Демократичні ініціативи» І. Бекешкіна припускає, що В. Медведчук, можливо, розраховує, що образ тандему з російським лідером допоможе підняти його рейтинг. Утім, як вважає експерт, очевидно, не все так просто, і на наших очах розігрується складна й багатохорова гра з довгостроковою перспективою.

У контексті версії про те, що проект «Український вибір» задуманий як політична платформа для В. Медведчука на майбутніх президентських виборах, думки експертів розходяться з приводу ймовірності такого сценарію та можливих політичних дивідендів, які отримає політик у разі висунення своєї кандидатури. На думку політтехнолога, керівника PR-агентства «Афіна» К. Долгова, «буде великою помилкою Віктора Володимировича йти на вибори 2015 р., тому що півторарічний досвід роботи “Українського вибору”, лідером якого є В. Медведчук, показав нам явну неефективність тієї організації, яку він створив. І, окрім настирливої кампанії з бігбордами, згадати та щось сказати про “Український вибір” ми навряд чи можемо. Якогось електорального “вибуху” від діяльності “Українського вибору” особисто я не бачу. Що стосується соціологічного зрізу, то я розмовляв з одним відомим соціологом України, і в приватній бесіді він поділився зі мною рейтингом Віктора Володимировича Медведчука. Якби президентські вибори відбулися в найближчу неділю, він би набрав 0,3 %. Згадуючи “видатний” успіх блоку “Не так!”, ще одного дітища В. Медведчука на позаминулих виборах, це дає мені право говорити, що проект “Українського вибору” повторить долю блоку “Не так!”».

Політтехнолог, директор Центру політичного маркетингу В. Стоякін припускає, що В. Медведчук має свою точку зору на використання «Українського вибору». Серед варіантів – використання як основи для висунення на виборах, як громадського руху для тиску на діючу владу, як організаційної структури

для роботи на референдумі про вступ до Митного союзу, як основи для створення політичної партії, яка може зіграти на місцевих виборах 2015 і парламентських – 2017 р. Програма руху досить популярна, та така політична сила може розраховувати на перехоплення частини голосів Партії регіонів і КПУ. Загалом, перспективи у проекті є, чи вдасться їх реалізувати – подивимося, констатує В. Стоякін.

Політолог В. Поляков також переконаний, що цей проект готується під президентські вибори. «Наскільки реальною є участь В. Медведчука, це велике питання. Можливо, він сам і не балотуватиметься, але він має якусь платформу серед електорату, орієнтованого на Росію. Тому, природно, він буде домовлятися з якимись кандидатами, чи то з діючим В. Януковичем, чи то з іншими кандидатами, із приводу підтримки на президентських виборах. Кажуть, що "Український вибір" може підтримати того ж В. Кличка».

Науковий керівник Школи політичної аналітики О. Гарань нагадує, що В. Медведчук як політик не відрізнявся успішністю. Він увійшов до парламенту за списком СДПУ(о) у 1998 р., а в 2002 р. СДПУ (о), спираючись на величезний адмінресурс, ледь подолала виборчий бар'єр. Хоча, як глава Адміністрації, В. Медведчук відзначився ідеологом «темників», він не зміг ні забезпечити Л. Кучмі політичне майбутнє, ні завадити «помаранчевій революції». У 2006 р. його проект «Не так!» теж завалився. «В. Медведчук не харизматичний, окрім інших якостей, він є уособленням "темних сил" в українській політиці, як автор "темників", виборів у Мукачевому, як людина, яка цілеспрямовано розколювала країну у 2004 р. Тому я не виключаю, що цей політичний проект буде представлений, але він не має шансів, щоб його представник був обраний президентом. Хоча він може відтягнути якісь голоси у В. Януковича, тобто це буде предметом торгу з В. Януковичем, і між В. Путіним і В. Януковичем», – зазначає експерт.

Президент Аналітичного центру «Відкрита політика» І. Жданов переконаний, «що В. Медведчук може робити все, що завгодно, але він "неизбираемый"». Вибрати його президентом неможливо. Призначити Росією можливо, але, думаю, з таким призначенням не погодиться народ України».

Зваживши висновки експертів, очевидно, можна погодитися з думкою директора Центру політичного аналізу «Стратегема», шеф-редактора порталу «Хвиля» Ю. Романенка, який стверджує, що гравець рівня В. Медведчука завжди буде прагнути повернутися у велику політику, тому що для нього влада є самоцінністю. «В. Медведчук є одним з людей, для яких влада має значення не як ресурс для отримання грошей, а як ресурс для гри. Що є фішкою В. Медведчука? Для еліт – зв'язок із Кремлем, для мас – ідея про інтеграцію України в Митний союз. Однак це не означає, що Кремль дивиться на В. Медведчука як на свою ставку. Для цього потрібно розуміти, які його перспективи, чи здатний він захопити маси. На сьогоднішній момент все, що робить В. Медведчук, показує, що він залишився в нульових, як і більшість сучасних

українських політиків. Немає життя в його ідеях. Усе понуро і без вогника. Тому, не дивлячись на потужну промо кампанію, “Український вибір” так і не перетворився на популярну політичну силу. Крім того, правлячій еліті підйом В. Медведчука не потрібен. Навіщо їм поява ще одного гравця, який претендує на обмежені ресурси? Тому на його ініціативи дивляться з прихованою ненавистю. Від нападу на В. Медведчука стримують тільки його зв’язки з В. Путіним, але це ж є чинником, що обмежує його зростання».

До того ж, за словами керівника Аналітичного центру «Відкрита політика» І. Жданова, «у Росії давно усвідомили, що ставити на конкретного кандидата, які б проросійські гасла він не проголошував, марно й безглуздо. Прийшовши до влади, кожен український політик буде боронити суверенітет і незалежність своєї держави, оскільки не захоче перетворитися на російського генерал-губернатора».

Правові аспекти

С. Полтавець, старш. наук. співроб. НЮБ НБУВ, канд. політ. наук

Адміністративно-територіальна реформа: економічна доцільність чи політичний розрахунок

Реалізація будь-якого масштабного політичного проекту передбачає довготривалий підготовчий процес. Уже на фазі «підготовки» існує потреба прорахувати ризики. Чергова спроба влади втілити в життя адміністративно-територіальну реформу справляє двояке враження. З одного боку, у Пояснювальній записці до проекту закону України «Про об’єднання територіальних громад» сказано: «...створення адміністративно-територіальних одиниць повинно здійснюватись з урахуванням насамперед економічних, політичних, екологічних, географічних, демографічних, історичних, культурних та інших факторів, а не тільки волевиявлення відповідних територіальних громад». У свою чергу народний депутат України С. Гринивецький, посилаючись на думку вчernih пропонує такий територіальний поділ: «Автономна Республіка Крим; Донецький регіон (Донецька, Луганська області); Карпатський регіон (Львівська, Івано-Франківська, Чернівецька, Закарпатська області); Київський регіон (Київська, Кіровоградська, Черкаська, Чернігівська області); Подільський регіон (Вінницька, Хмельницька, Тернопільська області); Поліський регіон: (Волинська, Рівненська, Житомирська області); Придніпровський регіон

(Дніпропетровська, Запорізька області); Причорноморський регіон (Одеська, Херсонська, Миколаївська області); Слобожанський регіон (Харківська, Сумська, Полтавська області)». Такий поділ навряд чи повністю враховує зазначені фактори, бо складно з'ясувати чи брались до уваги історична, географічна та демографічна складова при такій «нарізці» регіонів. Якщо «так», то чому Полтавська область віднесена до Слобожанського регіону, а не до Придніпровського, схожа ситуація з Кіровоградською областю.

Законопроект передбачає, що «середня чисельність сільської громади при об'єднанні у нову територіальну громаду складе 9 тис. осіб, середня кількість населених пунктів у сільській громаді складе 16, очікувана середня площа громади – близько 400 кв. км». До речі, свого часу екс-віце-прем'єр Р. Безсмертний пропонував до складу «громади» – найменшої АТО включати територію «з чисельністю не менш як 5000 жителів». Така чисельність громадян та величезна площа має передбачати чітко відпрацьовану систему управління, соціальну інфраструктуру та економічне обґрунтування. Водночас очікувана економія бюджетних коштів «...за розрахунками на базі даних Запорізької області може скласти близько 20 % існуючих видатків на органи управління по області». У ст. 10 «Фінансова підтримка державою територіальних громад сіл та селищ» проекту закону вказано, що «держава здійснює фінансову підтримку територіальних громад шляхом надання об'єднаній територіальній громаді коштів на формування відповідної інфраструктури...у разі, коли межі території новоствореної об'єднаної громади відповідають межах, визначеним перспективним планом формування громад відповідного регіону». Залишається відкритим питання про те, чи вистачить прогнозованих 20 % економії бюджетних коштів на створення об'єктів нової інфраструктури. У п. 3 ст. 10 проекту закону сказано: «Загальний обсяг фінансової підтримки розподіляється між бюджетами новостворених територіальних громад пропорційно площі новоствореної територіальної громади та кількості сільського населення такої громади». Отже, таким чином якщо уявити собі село, а таких на сьогодні немало, з населенням менше 300 осіб., наприклад с. Зам'ятниця Чигиринського району Черкаської області, у якому згідно з даними Чигиринської райради за 2007 р. проживало 222 особи, загальна територія якого 2,94 кв. км, то обсяг фінансової підтримки, враховуючи співвідношення кількості жителів та територію, навряд чи буде достатнім. При цьому методика та методологія проведення розрахунків, з нашої точки зору, потребує детального вивчення з боку вчених-економістів. У прихильників реалізації адміністративно-територіальної реформи є велика кількість аргументів «за», але деякі на наш погляд виглядають досить декларативно та пафосно. Так, наприклад, Т. Ковальчук у своїй статті в газеті «Дзеркало тижня» стверджує: «В Україні є вагомий резерв збільшення доходної бази бюджетів – тіньова (не облікована) економічна діяльність. Залучити її до фінансування суспільних потреб спроможна лише місцева влада, яка здатна розкрити заплутані схеми приховування доходів».

Вважаємо марними сподівання, що місцева влада буде викривати «схеми приховування доходів», бо на сьогодні залишаються неподоланими зазначені в «Національній антикорупційній стратегії на 2011–2015 рр.» такі причини виникнення корупції як: «недостатній рівень доброчесності окремих осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування; недосконалість адміністративних процедур (їх відсутність або нечіткість); наявність у органів державної влади та осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, широкого спектра дискреційних повноважень; невідповідність рівня оплати праці осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, обсягу їх повноважень; несприятливий режим підприємницької діяльності та наявність економічних пілг для певних категорій підприємців; низька ефективність заходів, що вживаються правоохоронними органами, органами прокуратури та судами, щодо притягнення винних у вчиненні корупційних правопорушень до відповідальності; толерантність та відсутність критичного ставлення суспільства до проявів корупції; сприйняття населенням корупції як одного із засобів досягнення бажаного результату».

«Утім, не зовсім зрозуміло, як деклароване Концепцією посилення позицій органів місцевого самоврядування узгоджується з пропозицією передати районним й обласним державним адміністраціям функції контролю за діяльністю місцевих рад. Зокрема, у Концепції зазначається, що «за адміністраціями закріплюється нагляд за законністю рішень органів місцевого самоврядування з правом їх зупинки з одночасним зверненням до суду». При цьому місцеві ради будуть позбавлені права ухвалювати рішення про недовіру главам відповідних адміністрацій». Ідея про надання державним адміністраціям різних рівнів право контролювати рішення місцевих рад не нова. Так, наприклад екс віце-прем'єр Р. Безсмертний у «Основних засадах адміністративно-територіальної реформи в Україні» пропонував залишити за обласними державними адміністраціями такі функції: «Забезпечення виконання та контроль за дотриманням Конституції та законів України, актів Президента України та Кабінету Міністрів, інших органів виконавчої влади; додержання прав і свобод громадян; координація діяльності регіональних представництв центральних органів виконавчої влади; контроль за недопущенням бюджетних диспропорцій». За таких умов зводиться нанівець основна ідея реформи «сформувати самодостатні територіальні громади, які б володіли відповідними матеріальними і фінансовими ресурсами, територією та об'єктами соціальної інфраструктури, необхідними для ефективного виконання покладених на зазначені органи завдань та функцій» та втрачається сенс проведення такого реформування. Якщо слідувати за логікою принципів, проголошених у «Концепції реформи місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні», то існування обласних державних адміністрацій бачиться недоречним. У цьому сенсі зовсім провокаційним виглядає законопроект, поданий

представниками парламентської фракції «Свобода» про внесення змін до Закону України «Про національні меншини України». Парламентарі пропонують дозволити формувати місцеві ради за національною ознакою. При цьому до нацменшин «свободівці» пропонують віднести: білорусів, болгар, вірмен, гагаузів, греків, євреїв, караїмів, кримських татар, кримчаків, молдаван, німців, поляків, ромів, росіян, румунів, сербів, словаків, угорців. Крім повноважень місцевих рад такі структури зможуть представляти інтереси нацменшин у відносинах з органами влади, встановлювати національні свята, отримувати фінансову допомогу з держбюджету на культурний розвиток.

Реалізація такої ініціативи може призвести до дисбалансу в міжнаціональних відносинах всередині держави та надання неконституційних приференцій представникам однієї національності в порівнянні з іншими. Потенційна небезпека полягає також у тому, що з часом серед представників місцевих рад, сформованих за «національною ознакою», можуть культивуватись відцентрові рухи, наприклад ініціатива про створення автономії, а то й виходу зі складу України та приєднання певної території до іншої держави. З іншого боку, не має жодних сумнівів відносно того, що кардинальні реформи системи місцевого самоврядування назріли. Існуючий дисбаланс у фінансуванні місцевих громад може стати критичним, а принципи формування їх бюджетів, що не змінювалися з радянських часів, не спрацьовують в умовах ринкової економіки. У цьому контексті ґрунтовний аналіз головних проблем фінансового забезпечення населених пунктів України провів О. Слобожан у своїй статті «Куди зникають гроші територіальних громад?! Або чому невпинно знижується якість життя в населених пунктах України...» для газети «Дзеркало тижня». Автор переконаний, що «проблеми бюджетного забезпечення територіальних громад набули надзвичайної гостроти. Хронічна нестача грошей у органів місцевого самоврядування на виконання делегованих державою повноважень (освіта, охорона здоров'я, соціальний захист і забезпечення, фізкультура та спорт, культура і мистецтво), недостатність і нестабільність їхніх власних доходних джерел стали проблемою справді загальнодержавної ваги». Підстави для такої переконаності О. Слобожан бачить у збільшенні залежності місцевих бюджетів від надходжень з державного бюджету України та тенденції до зменшення частки видатків місцевих бюджетів, спрямованих на реалізацію самоврядних повноважень. При цьому ця частка «залишається найменшою серед країн Європи (8,7 % в Україні проти 31,6 % у Словаччині та майже 27% у Польщі)». Експерт робить невтішний висновок: «Отже, можна констатувати, що, незважаючи на низку змін останніх років до бюджетного та податкового законодавства, суттєвих перетворень у якості фінансового забезпечення потреб територіальних громад так і не відбулося». У потребі серйозних змін у підходах до фінансуванні місцевих громад переконаний і міський голова Вінниці В. Гройсман. Він вважає, що «територіальні громади повинні бути самодостатніми. Для цього потрібно надати більше повнова-

жень на місця, включаючи зміну підходів до формування місцевих бюджетів. Територіальні громади повинні мати фінансові інструменти, достатні для того, щоб вирішувати завдання власного розвитку».

За умови якщо при реалізації адміністративно-територіальної реформи переможуть підходи, запропоновані міським головою Вінниці та представниками Асоціації міст України, можемо очікувати позитивні зрушення у вирішенні багатьох соціальних, економічних, а відтак і політичних проблем у країні.

Залишається відкритим і питання дотримання принципів «добровільності» об'єднання людей у АТО, про що йдеться в ст. 2 проекту закону України «Про об'єднання територіальних громад». Існують серйозні побоювання, що проведення адміністративно-територіальної реформи призведе до зменшення кількості об'єктів соціальної інфраструктури (медичних установ, дошкільних навчальних закладів, шкіл, магазинів і т. д.), а відтак і погіршення якості послуг, що надаються населенню. За таких умов досягти «добровільності» буде неможливо. Крім того, такі дії будуть прямим порушенням ряду статей Конституції України: Ст. 3: «Людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю»; Ст. 22: «При прийнятті нових законів або внесенні змін до чинних законів не допускається звуження змісту та обсягу існуючих прав і свобод»; Ст. 49: «Кожен має право на охорону здоров'я, медичну допомогу та медичне страхування.»; Ст. 64: «Конституційні права і свободи людини і громадянина не можуть бути обмежені, крім випадків, передбачених Конституцією України.» Таким чином, до того часу поки не будуть винесені зміни до Конституції України прийняття будь-якого закону, що порушує права громадян, гарантовані Конституцією України, будуть нелегітимними. Інший зріз проблеми це спротив бюрократичного апарату на місцях. Оскільки прямим наслідком зменшення кількості районів, селищ, сіл буде скорочення кількості управлінського апарату, то саме ця ланка держслужбовців найменше зацікавлена в проведенні реформи. Окрім цього як наслідок реформи передбачається скорочення робочих місць і в інших галузях, наслідком чого може стати збільшення кількості безробітних у цілому по країні. На запитання: «Чи витримає бюджет держави таке соціальне навантаження?» – ініціатори реформи відповіді не дають. Можливим стимулом для інтенсивного розвитку нових АТО було б надання їх податкових пільг на достатньо тривалий проміжок часу, наприклад п'ять–сім років. Але й така ініціатива потребує серйозних розрахунків з боку вчених-економістів та зважених рішень з боку законодавців. Бо простий перерозподіл податків на користь місцевих бюджетів питання не вирішить. Території які є «дотаційними» сьогодні, залишаться такими і після проведення реформи, можливо лише розмір дотацій буде іншим. А перекласти відповідальність, наприклад за соціальну сферу, повністю на органи місцевого самоврядування, при цьому залишивши контроль за бюджетними витратами за обласними адміністраціями, це не найкраще вирішення проблеми.

Можливо, що актуалізація проблеми адміністративно-територіальної реформи є першим кроком до внесення в Конституцію України суттєвих змін дещо іншого характеру. Мова йде про впровадження двопалатного парламенту та посилення таким чином повноважень Президента України. Тоді логіка укрупнення АТО стає зрозумілою. Поза тим, з огляду на все вищевикладене, найкращим рішенням була б реалізація «пілотного проекту» адміністративно-територіальної реформи на прикладі одного району. За результатами реалізації якого економічні, соціальні показники та громадська думка підтвердили або спростували актуальність її проведення (*Матеріал підготовлений з використанням інформації видань: <http://minregion.gov.ua>; <http://gazeta.zn.ua>; http://uk.wikipedia.org/wiki/Чугиринський_район; <http://www.acrc.org.ua>; О. Ворошилов «Перспективи здійснення адміністративно-територіальної реформи в Україні»; <http://vmr.gov.ua>*).

Економічний ракурс

С. Горвая, науч. сотр. ФПУ НБУВ, канд. наук по соц. коммуникациям

О рекордах экспорта зерна и перспективах зернового рынка Украины

В Украине планируется рекордный экспорт зерновых. И, безусловно, данная тема обращает на себя внимание в СМИ. Следует отметить, что, по сообщению пресс-службы Министерства аграрной политики и продовольствия Украины, украинские аграрии с начала 2013/2014 маркетингового года (МГ, июль 2013 – июнь 2014 г.) к 7 августа поставили на внешние рынки 1,7 млн т зерновых, что на 24 % больше, чем за этот период прошлого маркетингового сезона (<http://minagro.gov.ua/ru/node/8167>, 09.08.2013). Согласно сообщению, к указанной дате еще около 1,5 млн т зерна находятся в припортовых элеваторах и почти 190 тыс. т загружено на корабли.

Минагропрод оценивает возможности экспорта зерна в течение маркетингового года в 28 млн т, из которых экспорт пшеницы может составить 8,9 млн т, кукурузы – более 16 млн т. Валовый сбор зерновых, согласно прогнозу Минагропрода, в 2013 г. может составить рекордные для страны 57,1 млн т против 46,2 млн т в 2012 г. По словам главы Минагропрода Н. Присяжнюка, правительство создало межведомственную группу, которая работает над удешевлением стоимости логистических услуг для сельхозпроизводителей и зернотрейдеров. «Нынешний экспорт зерновых будет рекордным. Соответственно, система логистики должна работать четко, как часы. Поэтому

мы продолжаем работать над тем, чтобы линейные элеваторы, железнодорожные перевозки, припортовая перевалка работали слаженно и эффективно», – подчеркнул Н. Присяжнюк.

Кроме того, Министерство доходов и сборов Украины уделяет повышенное внимание обеспечению оперативного таможенного оформления при экспорте зерновых культур по упрощенной процедуре, особенно в период сбора урожая. В частности, соответствующим письмом Миндоходов руководители таможен предупреждены о персональной ответственности за несоблюдение временных нормативов, предусмотренных ст. 255 Таможенного кодекса Украины, при осуществлении таможенного оформления сельскохозяйственной продукции. Отмечено, что мероприятия по выявлению и пресечению нарушений законодательства по вопросам осуществления государственного таможенного дела субъектами ВЭД при проведении ими экспорта сельскохозяйственной продукции должны касаться исключительно товаров «овощи» и «фрукты» (07 и 08 групп УКТВЭД) (<http://www.trans-port.com.ua/index.php?newsid=48160>, 10.08.2013).

Эксперт аграрных рынков И. Остапчук относительно экспорта зерна озвучил такой прогноз: «От экспорта зерна в прошлом году Украина заработала 8 млрд дол. В этом году уже экспортировала зерна на 2,5 млрд дол. Прогнозируется общий экспорт за год около 10 млрд дол». По его словам, Украина имеет все шансы для наращивания объемов экспорта. «Мы конкурируем с Россией. Но, по данным российского статистического ведомства, там урожайность немного упала. То есть у нас есть все шансы, чтобы выиграть. Учитывая то, что недавно было отменено эмбарго на прямую поставку украинской продукции в Ирак, мы можем нарастить темпы нашего экспорта. Кроме того, есть договоренности с Китаем, которые могут улучшить показатели экспорта», – отметил И. Остапчук (http://gazeta.ua/ru/articles/business/_ukraina-mozhet-zarabotat-10-na-prodazhe-zerna-za-granicu/510167, 05.08.2013).

Следует обратить внимание на то, что, по словам директора Департамента экономического развития аграрного рынка Минагрополитики В. Саблука, несмотря на то, что в этом году при ожидаемых 57–58 млн т урожая украинские трейдеры планируют экспортировать более 50 % зерновых, спрос на украинское зерно останется стабильным. «Для продовольственного, фуражного зерна, для пшеницы традиционными рынками сбыта являются Северная Африка, Ближний Восток. Сейчас мы работаем над тем, чтобы поднять наш удельный вес на этих рынках. Если говорить о ячмене – кроме названных регионов, это еще и страны Персидского залива. А фуражная группа, в частности кукуруза, очень активно пробивается в Азиатский регион, в частности, в Китай, Южную Корею, Японию. В планах – выйти на рынки Бангладеш, Тайвань, Индонезии», – сообщил директор департамента (<http://politica-ua.com/pri-57-millionnom-urozhae-zernovykh-ukraina-eksportiruet-28-mln-tonn/>, 09.08.2013).

Кроме того, В. Саблук отметил, что, несмотря на хорошие урожаи зерновых в мире, цены на украинское зерно будут стабильны. «Мы прогнозируем достаточно стабильную ценовую ситуацию по продовольственной пшенице и ячменю. Финансовый кризис прошлых лет и высокая цена на мировом рынке для ряда небогатых стран приводили к тому, что они закрывали свои продовольственные потребности, снижая классы зерна. В этом году цена более доступна для них, поэтому для продовольственной пшеницы мы прогнозируем такой же уровень цены и в дальнейшем», – отметил специалист. Директор департамента добавил, что способствовать этому будет и высокое качество нашего зерна. «Качественные показатели и по классности и по клейковине высокие, и это будет несколько выше держать внутреннюю цену по сравнению с зерном из Европы или Азии», – отметил он.

При этом обращает на себя внимание информация СМИ о том, что на прошлой неделе украинский рынок зерна демонстрировал в основном понижающийся ценовой тренд. Давление на рынок пшеницы оказывает большое предложение пшеницы в Украине и ослабление мирового рынка. За отчетное время и фуражное и продовольственное зерно упало в стоимости. На рынке ячменя наблюдается аналогичная ситуация. По словам некоторых операторов рынка, приемка зерна в порты частично приостановлена из-за большого его количества в портовых терминалах.

Некоторые трейдеры заявляют, что аграрии сдерживают продажу крупных партий зерна, что вызвано низкими ценами. В основном предлагались партии средних и мелких объемов. Ценовой уровень фуражной пшеницы на прошлой неделе практически не поменялся (<http://www.agroperspectiva.com/ru/news/117521>, 12.08.2013).

Исходя из информации СМИ, можно говорить о том, что теме зерна в Украине, развитию зерновых культур и т. д. сегодня властями страны уделяется достаточно пристальное внимание. Привлекает к себе внимание информация о том, что аграрии Китая намерены совместно с крупными украинскими агрохолдингами выращивать зерновые культуры и поставлять их на рынок КНР, с этой целью ведется разработка соответствующей украинско-китайской комплексной программы. «Нам интересно сотрудничать с украинскими большими агрохолдингами, которые развиваются. Мы можем обеспечить украинской стороне инвестиции и технологии, а компания, имея земельный банк, сможет увеличивать объемы урожая. Это взаимовыгодное сотрудничество. Для Китая еще интересно это сотрудничество тем, что мы покупаем произведенную украинским холдингом продукцию и обеспечиваем продовольственную безопасность нашей страны, а также имеем первоочередное преимущество при покупке зерновых продуктов», – заявил в субботу в ходе круглого стола в Днепропетровске исполнительный директор Китайско-украинской ассоциации по реализации международных проектов Л. Хуаньлинь. По его словам, особый интерес китайской стороны вызвало построение вертикальной интеграции в

украинском холдинге KSG Agro. «Они могут обеспечить развитие полного цикла – выращивание зерновых и масличных, их переработка. Отходы частично идут на корм животноводческому направлению, частично на производство биотоплива. Мы считаем, что такой подход может обеспечить хороший результат в развитии сельского хозяйства в Украине», – отметил Л. Хуаньлинь.

Во время пребывания в Украине представители Китайско-украинской ассоциации по реализации международных проектов провели переговоры с Государственной продовольственно-зерновой корпорацией Украины (ГПЗКУ) и агрохолдингом KSG Agro по восстановлению системы орошения в южных регионах Украины на площади более 1 млн га земли, а также подписали меморандумы о всестороннем сотрудничестве с ГПЗКУ и KSG Agro.

По заявлению китайской стороны, средства созданного ассоциацией специального фонда в Гонконге для финансирования китайско-украинских проектов в Украине в сумме 6 млрд дол. могут быть в ближайшем будущем направлены на финансирование согласованных сторонами совместных сельскохозяйственных и инфраструктурных проектов.

После 10 августа планируется приезд в Украину руководителей крупных государственных строительных корпораций, которые заинтересованы в участии в реализации в Украине инфраструктурных проектов.

18 августа Украину посетят представители крупных китайских банков, инвестиционных фондов и страховых корпораций, которые должны будут решить вопросы финансирования утвержденных первыми двумя делегациями проектов.

Также обращает на себя внимание и информация о том, что, по словам президента Российского зернового союза А. Злочевского, в начале октября 2013 г. может быть подписан документ о создании причерноморского зернового пула России, Украины, Казахстана. Он сказал, что сначала обсуждалась идея кооперации трех стран на мировом рынке зерна силами госкомпаний. «Но она была отвергнута, пока мы говорим о том, что пул должен базироваться, прежде всего, на информационном обмене, на правилах согласования внутренних программ, которые будут иметь рекомендательный характер», – заявил А. Злочевский. По его словам, «в рамках совещательного органа, который планируется создать, будут производиться рекомендации, прежде всего, о программах регулирования зернового рынка, стоимостных параметров, других направлений, а также будут формироваться прогнозы».

По его мнению, Украина имеет хорошие портовые возможности для перевалки зерна на экспорт, но у неё недостаточно зерновых ресурсов, чтобы загрузить эти мощности полностью (http://kazakh-zerno.kz/index.php?option=com_content&view=article&id=81286&fromfeed=1, 11.08.2013).

Однако комментарии некоторых экспертов относительно создания причерноморского зернового пула России, Украины и Казахстана не всегда положительные. Так, по мнению политолога А. Паляя, Украина продает больше зер-

на, чем Россия, поэтому ей не стоит входить в зерновой союз с Россией, где та будет играть главную роль. «Зерновой союз создан Россией для того, чтобы монополизировать производителей зерна и диктовать свои цены. Россия что-то похожее делала и на газовом рынке – создала газовый ОПЕК. Из этого ничего не получилось, сегодня это – консультативная организация. Если так же будет с зерновым союзом, ничего в этом плохого для Украины не будет. Но если Россия будет пытаться в этой организации играть первую роль, это может быть опасным для Украины», – говорит политолог (http://gazeta.ua/ru/articles/politics/_ukraine-ne-stoit-delat-zavisimym-svoj-zer-novoj-rynok-ot-rossii-ekspert/511019, 12.08.2013).

По словам эксперта, входя в зерновую организацию, для Украины главное не попасть в зависимое положение от России. По его мнению, Украине следует подумать над тем, какие механизмы можно создать, чтобы исключить негативные последствия союза. «Пока мы видим, что задумывается еще одна организация, подконтрольная России. Этот вопрос может рассматриваться руководством Украины как одна из символических уступок России: чтобы Россия не обижалась, давайте ей создадим зерновую компанию. Однако это не совсем дальновидно, ведь Украина входит в мировое разделение труда прежде всего своими очень серьезными конкурентными преимуществами в сельском хозяйстве. Прежде чем входить в зерновой союз следует 10 раз подумать, ведь игра – на далекую перспективу», – резюмировал политолог.

Также один из участников рынка в своем комментарии подчеркнул: «Этот пул несет в себе больше выгод для казахов и РФ, но не для украинского рынка. Наша транспортная система переживает не наилучшие времена и добавлять ей нагрузки в пиковый период нецелесообразно». По оценкам некоторых экспертов, в первую очередь необходимо создать наилучшие условия для работы участников внутреннего рынка.

При этом существуют и другие мнения. Так, эксперт К. Бондаренко подчеркнул: «Такие переговоры, при условии подписания выгодного соглашения, могут защитить нас от возможных поползновений в нашу сторону со стороны Евросоюза. Например, если ему захочется заставить нас отказаться от выращивания традиционных культур в пользу рапса и подсолнечника, мы будем иметь защитный заслон в виде обязательств по зерновому пулу.» (<http://news.finance.ua/ru/~2/0/all/2013/08/12/307040>, 12.08.2013).

Политолог М. Погребинский считает, что «повышение цены на наше зерно – очевидный плюс пула. Минус в том, что покупатели, недовольные такой экономической политикой, могут пойти на ответные действия, которые чреваты повышением цен на отдельные товары или экономическими ограничениями. Однако такие переговоры накануне подписания соглашения с ЕС однозначно нужны, чтобы показать Брюсселю, что мы не становимся полностью зависимыми от него и продолжаем разновекторную экономическую политику. В этом случае позиция Украины будет сильнее».

При этом обращают на себя внимание в ситуации с зерном Украины два момента: первый – успехи в организации уборки и реализации урожая. А также то, что в процессе развития аграрного комплекса Украины большое и активное внимание правительства отдано именно зерновому аспекту.

О. Симоненко, наук. співроб. СІАЗ НБУВ, канд. політ. наук

Альтернативна енергетика України: альтернативи розвитку

Закон про використання альтернативних джерел енергії в Україні існує 10 років. Однак тема впровадження альтернативної енергетики лише стає актуальною як на загальнодержавному, так і на місцевому рівнях. Цьому слугують і нові стратегічні рішення, і нові практичні програмні документи.

З огляду на останні тенденції, що відбуваються на світових енергетичних ринках, питання забезпечення власної енергетичної безпеки, диверсифікації джерел отримання енергії, підвищення енергоефективності та енергоощадливості є надзвичайно гострими для нашої країни. Важливу роль у вирішенні цих питань займає розвиток нетрадиційних та відновлюваних джерел енергетики.

Правове регулювання цих питань в Україні здійснюється низкою регуляторних актів, до яких можна віднести як ті, що мають здебільшого декларативне та стратегічне значення (Енергетична стратегія України на період до 2030 р., Державна цільова економічна програма енергоефективності і розвитку сфери виробництва енергоносіїв з відновлюваних джерел енергії та альтернативних видів палива на 2010–2015 рр.), так і такі, що безпосередньо встановлюють правила гри для учасників ринку. Ключовими нормативно-правовими актами в галузі альтернативної енергетики звичайно ж є «спеціальні закони», такі як Закон України «Про електроенергетику», «Про альтернативні види палива» та «Про альтернативні джерела енергії», системні кодифіковані норми права, зокрема Податковий, Господарський, Земельний та Митний кодекси України. Не менш важливу роль відіграють також постанови Кабінету Міністрів України та відомчі нормативні акти, якими врегульовано процедурні питання впровадження проектів альтернативної енергетики.

Також 1 квітня набрали чинності зміни до Закону України «Про електроенергетику» щодо стимулювання виробництва електроенергії з альтернативних джерел (№ 5485-VI від 20.11.2012 р.). Зокрема, Закон знижує «зелений» тариф для сонячних електростанцій, побудованих на землі, і введено найвищу ставку «зеленого» тарифу невеликих сонячних електростанцій, побудованих на дахах будинків. З 1 січня 2014 р. передбачена можливість для приватних

домогосподарств продавати надлишки електроенергії від сонячних батарей. Також закон робить привабливішою малу гідроенергетику та застосування у виробництві електрики з біопалива.

«Зелений» тариф це спеціальний тариф, за яким закуповується електрична енергія, вироблена на об'єктах електроенергетики з альтернативних джерел енергії. Альтернативними джерелами енергії, згідно з положеннями Закону України «Про альтернативні джерела енергії» № 555-IV від 20.02.2003 р., є відновлювані джерела енергії, до яких належить енергія сонячна, вітрова, геотермальна, енергія хвиль та припливів, гідроенергія, енергія біомаси, газу з органічних відходів, газу каналізаційно-очисних станцій, біогазів та вторинні енергетичні ресурси, до яких належать доменний та коксівний газ, газ метан дегазації вугільних родовищ, перетворення скидного енергопотенціалу технологічних процесів.

«Зелений» тариф вищий у порівнянні з тарифами на відпуск електричної енергії для виробників, що використовують традиційні джерела енергії.

Розмір «зеленого» тарифу визначається за допомогою спеціального коефіцієнту, який встановлений для кожного відповідного джерела енергії окремо, залежно від дати введення електростанції в експлуатацію, а для деяких об'єктів додатково від величини потужності. «Зелений» тариф в своїй структурі має враховувати місцеву складову – певну частку українського походження, що визначається та підтверджується в порядку, передбаченому діючим законодавством України.

Величина «зеленого» тарифу для кожного суб'єкта господарювання встановлюється Національною комісією, що здійснює державне регулювання у сфері енергетики (НКРЕ), у відповідності до конкретного виду джерела альтернативної енергії, з якого вироблено таку електричну енергію, його потужності та розміру коефіцієнта «зеленого» тарифу, передбаченого ст. 17 1 Закону України «Про електроенергетику». Порядок встановлення «зеленого» тарифу визначено постановою НКРЕ № 1421 від 02.11.2012 р. «Про затвердження Порядку встановлення, перегляду та припинення дії “зеленого” тарифу для суб'єктів господарської діяльності». Тариф щодо кожної енергогенеруючої компанії встановлюється щомісячно та оприлюднюється на сайті НКРЕ. Встановлена НКРЕ величина «зеленого» тарифу не може бути меншою за фіксований розмір «зеленого» тарифу, який обраховується з прив'язкою до роздрібних цін на електроенергію для споживачів другого класу станом на січень 2009 р., визначених постановою НКРЕ № 1440 від 23.12.2008 р., та обмінного курсу євро, встановленого Національним банком України станом на 01 січня 2009 р.

«Зелений» тариф встановлюється НКРЕ у відповідності до конкретного виду джерела альтернативної енергії, з якого вироблено таку електричну енергію, його потужності та розміру коефіцієнта «зеленого» тарифу.

Держава гарантує чинність «зеленого» тарифу до 1 січня 2030 р., а також те, що незалежно від змін законодавства, яке визначає істотні умови

застосування «зеленого» тарифу, до суб'єкта господарювання, який користується «зеленим» тарифом, буде застосовуватись те законодавство, яке діяло на момент уведення в експлуатацію об'єкта альтернативної енергетики, чи оновлене на вибір такого суб'єкта господарювання. Не менш важливим є гарантування викупу усієї електроенергії, що буде вироблена джерелами альтернативної енергетики протягом строку дії «зеленого» тарифу, а також здійснення усіх розрахунків за встановленим «зеленим» тарифом.

Коефіцієнт у «зеленому» тарифі для наземних сонячних електростанцій знижується з 4,8 до 3,5 з 1 квітня і до 2015 р. (тариф розраховується з огляду на скориговану ціну електроенергії для промвиробництва, помножену на коефіцієнт). Підвищується коефіцієнт для малої гідроенергетики (тут і надалі «зелений» тариф розраховується, множачи ціну для промвиробництва на коефіцієнт): мікрогідроелектростанції (потужністю до 200 кВт) – 2, міні-станції (до 1 МВт) – 1,6, малі (до 10 МВт) – 1,2. Раніше всі такі станції належали до малих із коефіцієнтом 1,2. Для вітроенергетики коефіцієнт до 2015 р. залишається незмінним.

Закон також розширює поняття «біомаса». Тепер під такою, крім іншого, слід розуміти і тверді побутові відходи. Це дозволить продавати електроенергію за зеленим тарифом станціям, які працюють на сировині зі звалищ (раніше біомасою були лише продукти рослинного походження).

Дається визначення поняттю «біогаз» як продукту, виробленого з біомаси. Отримана зі згаданої сировини енергія оцінюється за «зеленим» тарифом з коефіцієнтом 2,3. Закон визначає, що оптовий ринок електроенергії зобов'язаний купувати у суб'єктів господарювання, що використовують «зелений» тариф, усю вироблену електрику за встановленим тарифом незалежно від величини встановленої потужності чи обсягів її відпуску.

Для отримання такого бажаного для девелопера проекту «зеленого» тарифу останньому насамперед необхідно бути суб'єктом електроенергетики. Згідно з нормами Закону України «Про електроенергетику», суб'єктами електроенергетики в Україні можуть бути виключно суб'єкти господарської діяльності незалежно від їх відомчої належності та форм власності.

Для отримання «зеленого» тарифу суб'єкту господарювання, зокрема, необхідно:

- а) формалізувати власні права на земельну ділянку, на якій планується розміщення об'єкта альтернативної енергетики, та привести у відповідність цільове призначення такої земельної ділянки;
- б) з дотриманням усіх чинних норм законодавства у галузі містобудування спорудити та ввести в експлуатацію такий об'єкт (або отримати у користування);
- в) ліцензувати власну діяльність з виробництва електроенергії чи теплової енергії;
- г) укласти договір про вступ до ринку оптової енергетики;

д) укласти договір на постачання електроенергії з державною компанією-монополістом ДП «Енергоринок», попередньо вирішивши питання про приєднання об'єкта альтернативної енергетики до електромереж;

е) звернутися у встановленому порядку до НКРЕ з належним пакетом документів.

Слід зазначити, що у відповідності до нещодавніх змін до профільного законодавства, для об'єктів електроенергетики, які виробляють електроенергію з альтернативних джерел енергії (крім доменного та коксівного газів) та будівництво яких розпочаті після 1 січня 2012 р., «зелений» тариф застосовується за умови дотримання вимог щодо розміру місцевої складової.

Основною з вимог на шляху до «зеленого» тарифу є необхідність дотримання при створенні об'єкта електроенергетики вимог щодо розміру місцевої складової. Цьому питанню у новій редакції Закону України «Про електроенергетику», яка набула чинності 1 липня 2013 р., присвячена ст. 17. Місцева складова це частка визначених законом складових об'єкта електроенергетики (елементів місцевої складової) українського походження, використаних при створенні об'єкта електроенергетики. У відповідності до зазначеного Закону розмір місцевої складової встановлюється від 30 до 50 % в залежності від виду джерела альтернативної енергетики та дати введення об'єкта електроенергетики в експлуатацію. Кардинальними новаціями є положення, що визначають вимоги щодо елементів місцевої складової, а також фіксованих часток таких елементів, використання яких у процесі будівництва повинен забезпечити суб'єкт господарювання для виконання вимоги щодо дотримання законодавчого рівня місцевої складової. Розмір таких фіксованих часток також є різним для кожного виду джерела альтернативної енергетики. Іншими словами, для дотримання вимог щодо місцевої складової недостатньо просто використати українські матеріали чи послуги, таким чином забезпечивши дотримання розміру місцевої складової, важливо використати саме ті матеріали та послуги та в такій пропорції, як це визначено у ст. 17 Закону України «Про електроенергетику».

Як повідомляють ЗМІ, постановою НКРЕ № 749 від 15.06.2012 р. затверджено порядок визначення питомої ваги місцевої складової. Згідно з постановою місцева складова вираховується за формулою як сума вартості української сировини, матеріалів, основних засобів, технічного обладнання, а також робіт та послуг, використана у будівництві об'єкта електроенергетики, розділена на загальну первісну вартість об'єкта електроенергетики згідно з первинними документами та помножена на 100 %. Відповідність місцевої складової встановленим вимогам підтверджується висновком експертної установи. Формує перелік експертних установ для здійснення будівельної експертизи Міністерство регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України. З 1 липня 2013 р. для отримання «зеленого» тарифу додатково до підтвердження розміру питомої ваги використаних у процесі будівництва українських товарів та послуг НКРЕ приймає рішення

щодо відповідності розміру місцевої складової (в частині дотримання вимог щодо елементів місцевої складової) вимогам Закону України «Про електроенергетику».

Слід відзначити, що вимоги щодо дотримання місцевої складової не поширюються також на проекти, у яких джерелом альтернативної енергетики виступають генеруючі установки приватних домогосподарств, мікро-, міні- та малі гідроелектростанції.

Як зазначають експерти, саме завдяки появі вимоги про місцеву складову в Україні побудували й запустили виробництво вітчизняних вітроустановок великої потужності. На їх думку, найпозитивнішою нормою є введення з 1 січня 2014 р. можливості домогосподарствам продавати електроенергію сонячних батарей у мережу. Будь-який власник приватного будинку зможе встановити на даху сонячну електростанцію, підключити її до загальної електромережі і утримувати «зелений» тариф за створені кіловат-години. Потужність домашньої СЕС не має перевищувати 10 кВт. Ліцензії для цього не потрібні, місцева складова в таких випадках не передбачена. При цьому в домогосподарств зобов'язані викуповувати всю електроенергію, що надходить до мережі. Коефіцієнт «зеленого» тарифу для домашніх СЕС визначений на рівні 3,7 (тариф становитиме 350,3 коп. за 1 кВт/год) для СЕС, встановлених до 1 січня 2015 р. Потім тариф знижується до 315,25 коп. за кВт/год. Новація робить привабливим використання сонячної енергії приватними господарствами. Нині вартість СЕС оцінюється в EUR15–20 тис., проте в майбутньому ця цифра може істотно знизитися. Враховуючи ставку «зеленого» тарифу, експерти вважають, що окупитися установка може приблизно за п'ять років. Втім, для великого господарства станція у 10 кВт – це не так вже й багато.

У Законі держава дає гарантії, що суворо дотримуватиметься його норм, а в разі змін до законодавства суб'єкти зможуть «обрати новий порядок стимулювання». Окремо гарантується викуп усієї альтернативної електроенергії і повний розрахунок у встановлені терміни.

Експерти зазначають, що на сьогодні досить важко спрогнозувати, яким чином таке зниження тарифів вплине на загальну тенденцію подальшого розвитку альтернативної енергетики в Україні, оскільки навіть за умови зниження «зелений» тариф залишається на досить високому рівні.

М. Черевко, генеральний директор українського представництва Activ Solar, відзначає: «Ми, як і інші гравці ринку відновлюваної енергетики, коректуємо свої плани після прийняття нового закону. Велика увага тепер приділятиметься місцевій складовій. Ще в 2010 р. компанія Activ Solar запровадила план дій щодо додержання вимог “місцевої складової”: скрізь, де це було можливо, застосовувалися українські технології, матеріали та обладнання. Подібні норми (правило “місцевої складової” – ред.) існують не лише в Україні, а й в інших країнах, наприклад, у Канаді, Італії, Греції, Туреччині, Китаї, Південній Африці та ін. Це розумний спосіб підтримки інновацій, місце-

вого сектора відновлюваних джерел енергії, створення нових високотехнологічних виробництв та супутніх бізнесів. І серйозні компанії приймають ці правила. Сьогодні багато виробників відкрили своє локальне виробництво в Україні. Наявність норми місцевої складової тягне за собою не лише залучення інвестицій у країну, у промисловий сектор, а й дозволить створювати нові робочі місця. Наприклад, тільки проекти Activ Solar створили понад 1300 нових робочих місць на етапі будівництва сонячних електростанцій в Україні. Крім того, було створено 1200 нових робочих місць на виробничому майданчику «Завод напівпровідників» у Запоріжжі».

До того ж в Україні, поблизу невеликого селища Перово, розташованого в Криму, знаходиться найбільша у світі сонячна електростанція. Її загальна потужність перевищує 100 МВт. До цього часу перше місце за потужністю і розмірами займала сонячна електростанція Sarnia, яка розташована в Канаді.

СЕС у районі Перово складається з 440 тис. кристалічних сонячних фотоелектричних модулів, які з'єднано 1500 км кабелю. Під нею знаходиться площа у 200 га. Об'єму електроенергії, яку виробляє ця електростанція, цілком достатньо для потреб м. Сімферополя. Встановлена потужність СЕС еквівалентна піковим навантаженням в енергосистемі поруч розташованого міста, тобто електростанція у світлий час доби може виробляти стільки ж електроенергії, скільки споживає місто в період максимальних навантажень, що значно підвищує надійність та якість електропостачання всього регіону.

Парк «Перово» побудувала австрійська компанія Activ Solar у рекордно швидкі терміни – за сім місяців. Інвестиційний вклад компанії в сонячний парк Перово склав 3,8 млрд грн. До речі, це не перше австрійське інвестування в Україні. Activ Solar реалізує масштабні проекти будівництва сонячних електростанцій на півдні України з 2010 р.

Перово та інші сонячні електростанції компанії проектували українські інженери. При будівництві об'єктів застосовувалися вітчизняні технології, матеріали та обладнання. Обслуговують сонячні електростанції також українські фахівці.

Після введення в експлуатацію цього об'єкту сумарна потужність усіх сонячних електростанцій, розташованих на території Криму: «Перово», «Охотникове» і «Джерельне», становить 187,5 МВт, задовольняючи тим самим більше 15 % від загальної енергетичної потреби всього Криму.

З екологічної точки зору введення сонячної електростанції у Перово в експлуатацію дозволить скоротити викиди вуглекислого газу в атмосферу на 105 тис. т на рік. «Миколаївська область теж має відмінні стартові умови для розвитку саме альтернативної енергетики», – переконує в. о. начальника головного управління економіки облдержадміністрації М. Тульський. На підтвердження своїх слів чиновник наводить такі дані: «За три місяці 2013 р. миколаївськими вітроелектростанціями вироблено 35 млн кВт/год

електроенергії, що становить близько 40 % до загального виробництва даного виду енергії в Україні (вище поки що – лише Донецька область). А за рік планується відпустити в електромережі майже 150 млн кВт/год, що в два з половиною рази перевищить показник минулого року та еквівалентно річному споживанню електричної енергії Березанського, Очаківського районів та м. Очакова.

«Первістком» вітрової енергетики в регіоні стала перша черга Очаківської вітрової електростанції потужністю 25 МВт, яку було введено в дію у грудні 2011 р. поблизу села Дмитрівка Очаківського району. А вже в червні наступного року інвестор – ТОВ «Вітряний парк Очаківський» розпочав експлуатацію другої черги Очаківської ВЕС, розташованої у с. Тузли Березанського району. Її потужність становить 12,5 МВт.

Енергію вітру вже ближчим часом мають «опанувати» також ТОВ «Тилігульська ВЕС» та ТОВ «Повітряний парк Березанський». Уже сьогодні дві діючі черги Очаківської вітрової електростанції виробляють електроенергії у розмірі, еквівалентному приблизно 2,5 % потужності одного атомного реактора Южно-Української атомної електростанції. За рахунок розвитку Очаківської ВЕС та інших вітроелектростанцій в області загальна потужність вітроенергетики може скласти близько 30 % потужності 1-го реактора АЕС. І це, погодьтеся, досить вагома частка, враховуючи, що нині Южно-Українська АЕС забезпечує електричною енергією приблизно три області на півдні країни», – робить висновок очільник Миколаївської області.

Водночас є й труднощі на шляху ширшого запровадження вітрових електростанцій. Серед них М. Тульський називає відсутність електричних мереж для приєднання вітроустановок до об'єднаної енергосистеми України. Вартість будівництва нових мереж напругою 150 та 35 кВ досить недешева – до 600 млн грн.

Щодо сонячної енергетики, то за словами М. Тульського найближчим часом мають бути реалізовані проекти з будівництва одразу півдесятка геліостанцій. На черзі – будівництво аналогічних об'єктів у Казанківському, Березанському, Баштанському, Снігурівському, Очаківському та Первомайському районах Миколаївської області. «Власне кажучи, цей рік має стати революційним щодо запровадження в області геліоелектростанцій. Головним чинником, що стримує розвиток альтернативної енергетики, – надто висока її собівартість. «Але, – зауважує М. Тульський, – 15 років тому й телефони мобільного зв'язку були предметом розкоші через надмірну ціну. Натомість із розвитком технологій таї масовістю мобільних телефонів ціна на цей вид зв'язку тепер підчас навіть менше, ніж на стаціонарний зв'язок». Тож М. Тульський переконаний, що через якийсь десятиліття доля альтернативної енергетики у загальному масиві виробленої енергії збільшиться до 10 – 15 %, а її собівартість буде зіставленою з енергією, виробленою традиційним шляхом.

«Проте плюсів набагато більше. По-перше, це екологічно чисте виробництво, що базується на використанні невичерпних джерел енергії (принаймні, зірка Сонце світитиме ще декілька мільярдів років) та не потребує значних експлуатаційних витрат. По-друге, використання енергії сонця, вітру та інших природних ресурсів дає можливість диверсифікувати виробництво електричної енергії та зменшити залежність країни від поставок вуглеводнів з Росії та інших країн світу. Вітрові та сонячні електростанції також допускають маневреність їх розташування відповідно до запитів економіки та потреб населення.

Зрештою, розвиваючи альтернативну енергетику, наша область вирішує низку соціальних проблем. Це, насамперед, створення нових робочих місць та збільшення надходжень до бюджету. Скажімо, пуск сонячної електростанції у Вознесенському районі ще тільки планується, а інвестор – ТОВ «Нептун Солар» уже виділив 50 тис. грн на розвиток соціальної сфери Таборівської сільської ради у рамках підписаного договору соціального партнерства. Додаткові надходження отримав і місцевий бюджет. Якщо раніше 58 га малопродуктивної землі, що нині використовується під геліостанцією, забезпечувала 6 тис. грн надходжень плати за землю за весь рік, то уже зараз ця сума становила 21 тис. грн, причому не за рік – за місяць! Різниця, як бачимо, є більш ніж вагомою, поготів для такого сільського бюджету.

Неабиякий соціальний ефект спостерігається й від діяльності ТОВ «Вітряний парк Очаківський». Підприємством створено 36 робочих місць. Крім того, сплачено податків до місцевих бюджетів: 180 тис. грн – у 2011 та 455 тис. грн. – у 2012 році. Крім того, місцеві громади Дмитрівської, Іванівської та Куцурубської сільських рад отримали від товариства додаткову допомогу на 100 тис. грн. А після введення в експлуатацію всіх проектних потужностей ТОВ «Вітряний парк Очаківський» загальна сплата податків до бюджетів усіх рівнів становитиме 2 млн грн на рік.

То чи варто й надалі розвивати альтернативну енергетику? «Думаю, “плюсів” від її запровадження більш ніж достатньо. Та й світовий досвід переконливо доводить: альтернативи розвитку “зелених” технологій на даний час не існує» – переконує М. Тульський.

Також до розвитку альтернативної енергетики нещодавно залучилася і Київщина. Поблизу м. Бориспіль на полігоні твердих побутових відходів було відкрито станцію, яка вироблятиме електроенергію зі шкідливих газів, що утворюються при розкладанні сміття.

Робота нової електростанції розрахована приблизно на 15 років. Її потужність складає 1063 кВт. Щорічно вона споживатиме 1500 т метану, який не буде викидатись в атмосферу. На території полігону пробурили свердловини. За допомогою насосної станції створюється вакуум, де накопичується біогаз. Він подається в біогенераторну установку і переробляється в електроенергію.

Технологія переробки біогазу в біометан – аналог природному газу, відбувається за рахунок вилучення фракції діоксиду вуглецю (вуглекислоти), яка може бути товарним продуктом.

На Бориспільському полігоні твердих побутових відходів було створено вісім нових робочих місць. Його працівники володіють унікальними для України професійними навичками виробництва електроенергії з біогазу.

Важливо відзначити, що це вже друга така електростанція. Перша (потужністю 885 кВт) вже рік працює на полігоні № 5 в с. Підгірці Обухівського району Київської області. Завдяки їй, викиди парникових газів зменшилися на 33 тис. т/рік. Відкриття другої більш потужної станції, зазначають експерти, дасть змогу збільшити виробництво електричної енергії за «зеленим» тарифом.

За оцінками екологів, в Україні накопичено понад 40 млрд т відходів. Використання біогазу як палива може забезпечити економію природного газу понад 60 млн м³/рік і зменшити виділення парникових газів в атмосферу до 1 млн т/рік.

Активно включились у Програми енергоефективності та енергозбереження і мешканці Білоцерківщини.

Про заходи скорочення споживання природного газу підприємствами з виробництва теплової енергії і бюджетними установами району та розвиток альтернативної енергетики розповів журналістам під час прес-конференції, що відбулася 6 червня, перший заступник голови Білоцерківської райдержадміністрації, депутат районної ради В. Гринчук.

За його словами, у Білоцерківському районі працює лише одне підприємство з виробництва теплової енергії в м. Узин, яке надає послуги з централізованого тепlopостачання мешканцям, бюджетним установам, організаціям та підприємствам. На балансі підприємства знаходиться чотири котельні. До наступного опалювального сезону планується перевести 49 квартир на індивідуальне опалення, що дасть змогу заощаджувати теплову енергію, яка втрачається в теплотрасах.

На території М. Узина в другому півріччі 2013 р. ТОВ «Біоенергетика» розпочне будівництво установки з виробництва електроенергії, супутним продуктом якого буде гаряча вода. Як одним із альтернативних джерел по тепlopостачанню планується в наступному опалювальному періоді 2014 – 2015 рр. подавати в систему тепlopостачання підготовлену гарячу воду для обігріву помешкань, що дасть змогу зменшити тариф на опалення для жителів м. Узин.

Окрім того, як повідомляє перший заступник голови Білоцерківської райдержадміністрації, розроблено ряд заходів, спрямованих на економію споживання газу в закладах освіти району. Досвід минулих років щодо впровадження альтернативних джерел палива показав, що переведення шкіл з газового на тверде паливо в смт. Терезине та с. Дрозди дало значні заощадження бюджетних коштів. Тому, у 2013 р. планується також перевести Фурсівську, Трушківську ЗОШ I-III ступенів, Скребишівську ЗОШ I-II ступенів,

Макиївське НВО, Іванівське, Яблунівське НВК на альтернативні джерела палива. Не стоять осторонь процесу енергозбереження й медичні заклади Білоцерківського району. У 2010 р. на котельні центральної районної лікарні встановлено сонячний колектор для підігріву води, який впродовж весняно-літньо-осіннього сезону дозволяє щоденно економити близько 100 м³ кубічних природного газу, що раніше використовувався для забезпечення медичного закладу гарячою водою.

У 2012 р. котельню Білоцерківської ЦРЛ, яка була одним з найбільших споживачів природного газу в районі, переведено на опалення пелетами та іншими відходами обробки деревини. Інвестиційний проект теплогенеруючої фірми, який обійшовся їй в 700 тис. грн, дозволив лікарні лише впродовж одного опалювального сезону заощадити на оплаті за спожитий природний газ 320 тис. грн. «Тож роботи щодо енергозбереження й розвитку альтернативних видів енергозабезпечення на Білоцерківщині тривають», – підсумував депутат районної ради В. Гринчук.

Слід відзначити й те, що у листопаді 2012 р. була запущена в тестовому режимі біогазова станція на птахофабриці «Оріль-Лідер» у Дніпропетровській області. Її потужність становить 5 МВт (що в еквіваленті дорівнює електрозабезпеченню 15 тис. квартир і тепловому забезпеченню 1500 квартир). Це перша в Європі біогазова станція такої потужності й рівня технологій, що працює на курячому посліді. Для навколишнього середовища виробництво біогазу – абсолютно безпечний, екологічно чистий процес. Функціонування біогазової станції забирає всі запахи, викиди, знімає велике навантаження з очисних споруд водоканалу, зазначають експерти.

У свою чергу, в Луганській області також нещодавно, розпочався монтаж першого агрегату Краснодарської вітряної електростанції. За словами експертів вітропарки дадуть регіону більше третини обсягу електроенергії, яку споживає область за рік. На електростанції буде створено 365 нових високооплачуваних робочих місць. Тому, розвиток альтернативної енергетики в Україні відкриває можливості для скорочення імпорту газу, поліпшення екології, створення нових робочих місць – роблять висновки експерти.

Як повідомив перший заступник голови облдержадміністрації О. Башкаленко: «Волинь також має значні запаси підземних вод, у нас достатньо і сонячних, і вітряних днів, щоб забезпечити виробництво енергії. Залишається актуальною й переробка побутового сміття та відходів тваринництва та птахівництва на ці потреби. Але, найперше, це, звісно, місцеві види палива: вугілля, торф, деревина, енергетична лоза. На території області діяльність із виробництва альтернативних видів палива (паливні гранули, брикети) провадять 17 суб'єктів господарювання. Наприкінці минулого року в область “зайшла” компанія “Салікс енерджі”, яка спеціалізується на вирощуванні енергетичної лози. Це перше в Україні підприємство, що почало продукувати цю культуру в промислових масштабах. На орендованих землях компанія уже

засадилася у Горохівському районі 318 га і в Локачинському – 120 га енергетичної лози. До кінця року всього буде посажено 1000 га рослини. Перша промислова партія продукції очікується у грудні 2015 р. – обсягом близько 4 тис. т на рік.

У планах компанії – до 2015 р. збільшити площу плантацій енергетичної верби до 2100 га і стати лідером європейського ринку в цьому сегменті.

Окрім того, минулого року, після повної реконструкції, відкрита фабрика з виробництва паливних гранул «Старовижівське паливо-торф». На підприємстві встановлене технологічне обладнання для виробництва 10 тис. т паливних гранул у рік.

У Камінь-Каширському районі розпочало роботу підприємство «ЛІГНУМ ЕНЕРДЖІ», що виробляє паливні гранули та брикети з деревної біомаси. Загальна потужність підприємства – 7 тис. т у рік. У Володимир-Волинському лісомисливському господарстві та Городоцькому лісгоспі Маневицького району налагоджене виробництво деревних пелет потужністю більше 8 тис. т у рік.

Впроваджена технологічна установка для приготування щепи із відходів деревообробки та лісосіки у Шацькому районі. Це дозволить щорічно виготовляти до 2 тис. т тріски в рік і економити у бюджетній сфері щонайменше 320 тис. грн щорічно. Така ж установка змонтована у Люблинецькій школі-інтернаті Ковельського району.

Агропромислова група «Пан Курчак» спільно з Німецькою асоціацією виробників біогазу у 2012 р. створила підприємство, яке реалізовуватиме проект з будівництва двох біогазових заводів. На цей час розроблено техніко-економічне обґрунтування щодо будівництва двох біогазових заводів у Турійську та Нововолинську – загальною потужністю 5 МВт.

Відведення понад 200 га землі для нових розробок та інвестиційний проект лінії з гранулювання торфу та виробництва торфопелет продуктивністю 10 тис. т на рік суттєво розширять потужності ДП «Волиньторф». Реалізація проекту планується у II півріччі 2013 р.».

Важливо відзначити, що енергетична стратегія України до 2030 р. передбачає зниження імпорту первинних енергоресурсів у паливно-енергетичному балансі країни більш ніж на 40 %. Цього передбачається досягти за рахунок енергозбереження, зменшення споживання природного газу більш ніж на 30 % і використання поновлюваних джерел енергії.

Донедавна національне законодавство в галузі альтернативної енергетики можна було впевнено назвати одним із найпривабливіших для потенційних інвесторів. З поступовим внесенням змін до Закону України «Про електроенергетику», зокрема введенням у дію норм Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про електроенергетику» щодо стимулювання виробництва електроенергії з альтернативних джерел енергії» № 5485-VI від 20 листопада 2012 р., як зазначають експерти, така впевненість стає менш явною.

Так, зазначеним Законом визначено додаткові вимоги для отримання «зеленого» тарифу суб'єктами господарювання та закріплено графік поступового зниження коефіцієнтів «зеленого» тарифу.

Невдоволення деяких інвесторів викликає збільшення частки місцевої складової в будівництві об'єктів альтернативної енергетики (крім гідроелектростанцій). Вона збільшується з 15 до 30 % для об'єктів, будівництво яких розпочато після 1 січня 2012 р. і введення в експлуатацію відбудеться після 1 липня поточного року і до 50 % – якщо будівництво об'єкта розпочато після 1 січня 2012 р. і введення в експлуатацію – після 1 липня 2014 р. А для біогазових станцій встановлюється місцева складова у 30 % для об'єктів, запущених із 1 січня 2014 р. і 50 % – із 1 січня 2015 р.

У той же час як повідомляють ЗМІ ЄБРР має намір до кінця року вдвічі збільшити обсяг фінансування програми реалізації проектів альтернативної енергетики в Україні – до 140 млн євро з 70 млн євро. Про це заявив старший менеджер департаменту енергоефективності ЄБРР С. Масліченко. «На сьогодні обсяг програми складає 70 млн євро (50 млн євро – безпосередньо ресурси ЄБРР і 20 млн євро – ресурси Фонду чистих технологій). З цієї суми вже підписані кредитні угоди на 40 млн євро. Ми плануємо до кінця року збільшити обсяг фінансування вдвічі», – сказав С. Масліченко. При цьому він повідомив, що Фонд чистих технологій вже затвердив збільшення своєї частини ресурсного забезпечення до 40 млн євро. С. Масліченко також зазначив, що ЄБРР розглядає п'ять проектів в альтернативній енергетиці. «З яких два по біогазу, два – по біомасі, і один по малій гідроенергетиці», – уточнив С. Масліченко. Він також зауважив, що шостий проект – по сонячній енергетиці залишається під питанням через необґрунтовану ставку «зеленого» тарифу на даний вид генерації.

На думку представника ЄБРР, «зелений» тариф на електроенергію, вироблену біогазовими станціями, повинен зрости до 15 – 17 євроцентів з нинішнього показника в 12 євроцентів.

До того ж Іспанія також інвестувала 30 млн євро у проекти з розвитку альтернативної енергетики в Україні, реалізація яких має бути розпочата протягом поточного року. Про це інформує прес-служба Міністерства екології та природних ресурсів України.

Як повідомив міністр екології О. Проскуряков, кошти уже надійшли в Україну. «Зараз на експертні висновки чекають: проект з виробництва та постачання теплової та електроенергії за рахунок збору біогазу шляхом переробки тваринницьких органічних відходів; проект з модернізації теплових станцій в м. Севастополі; проект з будівництва вітроустановок з метою створення автономного вітропарку для енергозабезпечення Дніпровського машинобудівного заводу; проект зі збору метану та виробництва електроенергії за будь-яким із наступних міст: Лисичанськ, Дніпродзержинськ, Енергодар, Мелітополь, Бердянськ», – зазначив очільник Мінприроди.

Загалом, як повідомляють експерти, підписання угоди з компанією Shell про видобуток сланцевого газу разом з державною підтримкою сфери енергоефективності стимулює іноземний бізнес інвестувати в енергозберігаючі технології в Україні. «Після підписання В. Януковичем угоди про видобуток сланцевого газу в Україні, є висока ймовірність того, що зросте приплив інвестицій у сферу енергозбереження. Очевидно, що це будуть вже не такі гіганти як Shell, компанії поменше, але вони будуть активно йти в Україну зі своїми технологіями. У цьому ключі допоможе і держава, зокрема, виділяючи кошти на енергоефективні технології», – говорить директор Міжнародного Фонду Блейзера О. Устенко.

У той же час, голова Ради Європейсько-українського енергетичного агентства Д. Янг відзначив необхідність державної підтримки енергоефективності. «Існує Національний план дій з енергоефективності до 2020 р., існують зобов'язання по забезпеченню енергозбереження на рівні 9 % від кінцевого споживання. Тому Україна дуже гостро потребує цілеспрямованої політики в поєднанні з стимулюванням державно-приватного партнерства за підтримки уряду», – підкреслив експерт. За словами директора КП «Одеська обласна енергозберігаюча компанія», представника Комітету енергетичної незалежності України С. Лейвікова, органи державної влади повинні точно визначити напрям і пріоритети політик енергоефективності. «Розуміючи план дій, інвестори – як профільні, так і портфельні – готові розглядати інвестиційні пропозиції. І завдання влади – такі проекти розробити, постійно проводити консультації з інвесторами і забезпечувати зелене світло та гарантію тим підприємцям, завдяки яким наша енергетика стане хоч на один кубометр газу незалежніше», підкреслив він.

Нагадаємо, що 25 березня Кабінет Міністрів України направив Міністерству економічного розвитку і торгівлі майже 325 млн грн для фінансування заходів Державної програми енергоефективності на 2010 – 2015 р. Виділені кошти – це залишок грошей, які раніше надійшли до спецфонду держбюджету від ЄС у рамках фінансування програми підтримки Енергетичної стратегії України в частині сприяння енергоефективності та розвитку поновлюваних джерел енергії.

У той же час експерти вказують і на іншу особливість: розвитку альтернативної енергетики в Україні заважають політичні ризики та преференції окремим гравцям, вказують експерти.

Україна втрачає інвестиційну привабливість – тепер і в сфері відновлюваної енергетики. Про це повідомляє компанія Ernst & Young у своєму щоквартальному звіті. У порівнянні з минулим роком у рейтингу країн, сприятливих для інвестицій у галузь відновлювальної енергетики, Україна опустилася на дві сходинки й посіла 31 місце.

В ефірі радіостанції «Голос Столиці» голова правління Української вітроенергетичної асоціації А. Конеченков пояснив причини ситуації.

«На початку лютого наша асоціація брала участь у фінансовому ланчі у Відні, де зібралися головні інвестори, зацікавлені в інвестуванні в Східну Європу, й особливо в ринок колишнього Радянського Союзу. Відчувалось чітко: головним ризиком сьогодні є політичний ризик. Усі наголошують саме на цьому. Немає стабільності. Економічний ризик – це вже інша проблема, а головне – політичний. По-друге, це прийняття законів, спрямованих на інтереси окремих компаній, що теж відчувається. Якщо нова компанія хоче зайти в український ринок, вона має достатньо обмежень для просування своїх вітроенергетичних і сонячних проєктів...

Прийнятий «зелений» тариф дав досить сильний поштовх для розвитку вітроенергетики, і кожен рік потужність вітроенергетики збільшується. Але головними гравцями в цій галузі в Україні є практично дві компанії – у цьому проблема. Існує ще так звана місцева складова, яка кожен новий проєкт, який входить сьогодні в Україну, обов'язково має довести до 30 %, а наступного року – до 50 %. І це теж є головним стримувачем розвитку. Хоча, з іншого боку, якщо говорити про розвиток виробництва вітроенергетичних агрегатів в Україні, то він розпочався. Гадаю, найближчим часом будуть внесені якісь зміни про місцеву складову зі створення умов для всіх гравців. Не лише тих, які хочуть зайти з українським обладнанням, якого сьогодні ще не існує, а з обладнанням, яке буде максимально ефективно працювати. Тобто головна мета – не робота вітроагрегата як такого, а виробництво електроенергії за рахунок вітру...

За нашими прогнозами тільки вітроенергетика може досягти до 2015 р. приблизно 1 гігават потужності. Це приблизно 2,5 % виробництва електрики в Україні. Стосовно інших прогнозів, про них говорити рано, допоки НЕК «Укренерго» і Міністерство енергетики не визначаться, скільки реально можна підключити до електромережі відновлювальних енергооб'єктів.

До переліку держав, які значно поліпшили свої показники сприятливості для інвестицій у галузь відновлювальної енергетики, ввійшла Південно-Африканська Республіка, яка посунула з 16-го місця Іспанію (дані Ernst&Young). Торік у ПАР було затверджено 28 проєктів із розвитку відновлювальної енергетики. Будувати їх почнуть вже цього року. Проте темпи інвестування цієї сфери знижуються не лише в Україні, а й по всьому світу. Так, за минулий рік світовий обсяг інвестицій в альтернативну енергетику склав майже 270 млрд дол., однак це на 11 % нижче показників рекордного 2011 р.. Об'єми інвестицій нарощували лише Китай, Австралія та Мексика. Водночас, Україна має один із найбільших потенціалів відновлюваної енергетики в Європі. Якщо державі вдасться його реалізувати, споживання газу в країні скоротиться на 15 %, а бюджет поповниться двома мільярдами гривень», – зазначив А. Конеченков.

Альтернативна енергетика може скласти до 40 % від загального енергобалансу України. Про результати відповідного дослідження повідомив голова

Української асоціації виробників альтернативного твердого палива І. Надеїн, пише Deutsche Welle

За фаховими оцінками, кожен другий кіловат електроенергії в Україні виробляється на атомних електростанціях. Цей показник, за словами експерта, «робить питання про альтернативу ядерній енергетиці риторичним». Адже без урахування прогнозних втрат від аварій та катастроф, вироблених на АЕС струм залишається найдешевшим, сказав І. Надеїн. Водночас він вважає, що нехтування потенціалом альтернативної енергетики було би недалекоглядним.

«За нашими дослідженнями, на сьогодні технічно досяжний потенціал використання біомаси, вітряної, сонячної, геотермальної та інших джерел відновлювальної енергії може скласти до 40 % від загального енергобалансу України», каже він.

Разом із запровадженням енергозберігаючих технологій, цей показник, за словами І. Надеїна, може сягнути 60 % енергобалансу. Експерт розкритикував вкладення державою «сотень мільйонів гривень в розвиток газової інфраструктури, зокрема, газопроводів середнього тиску, у той час, як видобуток газу щорічно зменшується». Усе це лише збільшує енергозалежність України від імпорту не лише газу й нафти, а й ядерного палива, вважає І. Надеїн. Адже сьогодні держава вже експортує до 60 % енергоресурсів.

Водночас, І. Надеїн назвав оптимістичними наміри уряду замінити до 2030 р. до третини енергобалансу на альтернативні види енергії.

За даними Міжнародного енергетичного агентства, до 2030 р. частка електроенергії, видобутої за допомогою альтернативних джерел, збільшиться вдвічі порівняно із сьогоднішніми показниками, що складають близько 16 % від усього виробництва.

У більшості розвинених країн, зокрема у США, Німеччині, Іспанії, Швеції, Данії, Японії, планують довести частку відновлюваних джерел енергії в загальному енергобалансі до 20–50 %. Європейська комісія вважає, що у 2020 р. в Європі п'ята частина енергії вироблятиметься з екологічно безпечних джерел.

В Україні загальний річний технічно досяжний енергетичний потенціал альтернативних джерел енергії в перерахунку на умовне паливо становить близько 63 млн т. Частка енергії добутої за рахунок альтернативних джерел становить сьогодні близько 3 %. Згідно з українською енергетичною стратегією до 2030 р. частку альтернативної енергетики на загальному енергобалансі країни буде доведено до 20 %. Основними та найбільш ефективними напрямками відновлюваної енергетики в Україні є: вітроенергетика, сонячна енергетика, біоенергетика, гідроенергетика, геотермальна енергетика. Також, учервні 2013 р. Україна заручилася підтримкою Агентства США з міжнародного розвитку в організації виробництва біомаси та альтернативних видів палива. Ведеться робота з реалізації Національного інвестиційного проекту «Енергія природи», у рамках якого на території України буде споруджено кілька вітрових і сонячних електростанцій.

Більшість проектів у сфері альтернативної енергетики, як повідомляють ЗМІ, буде реалізовано в тих регіонах, у яких існує дефіцит електроенергії. Вітрові сонячні електростанції будуватимуть в Одеській, Миколаївській, Херсонській і Донецькій областях, Автономній Республіці Крим. Для Карпатського регіону особливо актуальною є споруда малих ГЕС. Так, для розвитку малої гідроенергетики в цьому регіоні планується спорудження 58 малих гідроелектростанцій у басейнах річок Дністер, Прут і Сірет. Сумарна потужність карпатських малих гідроелектростанцій становитиме 1,6 МВт. Створення енергетичних потужностей сприятиме економічному та соціальному розвитку цих регіонів.

Проте представники компаній, що працюють на українському ринку альтернативної енергетики, зазначають, що існуюче законодавство недосконале та потребує значних доповнень та уточнень. Зокрема, наголошується на тому, що процедура отримання пільги у вигляді звільнення від податку на прибуток є досить складною та бюрократизованою. Таку пільгу може отримати підприємство, яке занесено до спеціального Державного реєстру. Для того, щоб потрапити в реєстр треба пройти відповідну експертизу Державної інспекції по енергозбереженню, однак відповідну інструкцію було розроблено лише для енергоефективних проектів, а механізм проведення подібних експертиз для виробників обладнання не визначено.

Щодо положення закону згідно з яким вивільнені за допомогою пільг кошти мають направлятися на здешевлення продукції, то експерти зазначають, що механізми контролю за тим, чи дійсно ці кошти направляються на зазначені законом цілі, не визначені. Вони зазначають, що до сьогодні несформований реєстр імпортованої продукції альтернативної енергетики, що виробляється за межами України, на яку поширюється пільга у вигляді скасування ввізного мита.

Не чітко визначений механізм отримання «зеленого» тарифу у відповідному Законі. Більшість експертів наголошують на тому, що проблемним моментом у процедурі отримання «зеленого» тарифу є досягнення домовленостей з обленерго, які знаходяться у приватній власності, тому виникають проблеми з підписанням відповідних договорів. Не врегульовані питання компенсації витрат енергокомпаній, працюючих на альтернативних джерелах, за підключення до єдиної електромережі

Основними стримуючими факторами для розвитку альтернативної енергетики є висока ціна видобутої енергії, обумовлена дорогим обладнанням (фотоелементів, вітрових турбін) та достатньо тривалим терміном окупності (фотоелементів – близько п'яти років, вітроагрегатів – близько двох-трьох років, залежно від природних умов у місці розташування агрегатів).

Водночас, як зазначають фахівці, використання відновлюваних джерел енергії має і свої мінуси.

Вітрові електростанції створюють шум високої частоти, тому потребують великих земельних ділянок для свого розміщення, а також заважають

близьким населеним пунктам. Є ще один вид впливу вітрової енергетики: генератори великих вітродвигунів обертаються зі швидкістю близько 30 обертів за секунду. Це близько до частоти синхронізації телебачення. Тому великі вітродвигуни можуть заважати прийому передач на відстані до 1,6 км.

Для використання сонячної енергії необхідно відведення великих площ землі під будівництво сонячних електростанцій, а фотоелементи які використовують для виготовлення сонячних батарей, містять отруйні речовини, такі як свинець, кадмій, галій, миш'як тощо.

Недоліком малої гідроенергетики є затоплення територій, усихання малих річок, а при неправильному місці планування встановлення дамби або греблі можуть відбутися зміна екосистем і втрата біорізноманіття, насамперед, їхтїофауни річок.

Найменше недоліків при використанні біопалива та біомаси, їх практично не існує. Єдине, учені встановили, що неефективно виготовляти біодизель з ріпакової олії, тому що для заправки одного автомобіля протягом року, необхідно приблизно 1500 л олії, а це ділянка землі з футбольне поле при врожайності ріпаку до 3000 кг/га.

Та попри все переважна більшість фахівців-енергетиків позитивно оцінюють прийняття Закону про «зелений» тариф, згідно з яким оптовий ринок електричної енергії України зобов'язаний купувати по «зеленому» тарифу електричну енергію, що добута з альтернативних джерел енергії.

Суттєвим законодавчим кроком на шляху до розвитку альтернативної енергетики експерти вважають надання податкових пільг енергокомпаніям, що працюють на альтернативних джерелах енергії, вивільнені кошти за рахунок наданих пільг мають направлятися на здешевлення вартості продукції. Згідно з внесеними змінами до Закону України «Про податок на додану вартість», до 1 січня 2019 р. звільняються від оподаткування операції з ввезення на митну територію України обладнання для виробництва енергії з альтернативних джерел енергії, якщо таке обладнання не виробляється на митній території України.

Проаналізувавши ситуацію, яка склалася експерти роблять висновок: українською владою було здійснено ряд кроків по стимулюванню альтернативної галузі енергетики, але існує ряд проблем, які потребують держаного врегулювання. Альтернативна енергетика – це високотехнологічна галузь, тому гостро постає питання науково-технічного супроводження розвитку нових технологій одержання енергії із відновлювальних джерел та дослідження використання альтернативних джерел в українських природних умовах. Існує необхідність у техніко-економічній оцінці використання закордонного обладнання в українських природних умовах та перспективи модернізації цього обладнання відповідно до існуючого енергопотенціалу.

З урахуванням викладеного можна дійти наступних висновків:

1. В Україні існують політичні та економічні передумови, а також наявний динамічний потенціал для розвитку альтернативної енергетики.

2. Загальний стан нормативно-правової бази вказує на те, що держава, принаймні задекларувала необхідність розвитку альтернативної енергетики.

3. Для підвищення економічної ефективності виробництва альтернативної енергії необхідно вдосконалити наявну нормативно-правову базу, що регулює питання встановлення «зеленого» тарифу.

4. Існує суттєвий потенціал залучення іноземних інвестицій для розвитку альтернативної енергетики, однак недосконала судова система України позбавляє потенційного іноземного інвестора належного правового захисту його інвестицій на території України. У зв'язку з цим, питання надання гарантій захисту іноземним інвестиціям залученим в альтернативну енергетику має бути вирішено на законодавчому рівні, з одночасним справжнім реформуванням судової системи.

5. Розвиток альтернативної енергетики до рівня, визначеного в Енергетичній стратегії України до 2030 р., підвищить енергетичну та економічну незалежність нашої країни, зменшить імпортозалежність від поставок традиційних енергоресурсів, зменшить викиди парникових газів в атмосферу, сприятиме збереженню довкілля, знизить енергоємність внутрішнього валового продукту.

6. З метою недопущення нанесення шкоди довкіллю, перед будівництвом установок, що виробляють альтернативну енергію, необхідно на законодавчому рівні встановити механізм проведення обов'язкової державної експертизи для здійснення аналізу взаємодії відновлювальних джерел енергії з навколишнім середовищем.

Отже, попри короткість пройденого шляху, економічну кризу та брак бюджетних коштів, альтернативна енергетика в Україні хоч і повільно, але збільшує власну частку в загальному виробітку електричної енергії. Адже за 2012 р. станції на відновлювальних джерелах енергії виробили 780,7 млн кВт/год, що становить 0,45 % від загального балансу електричної енергії у країні (*Матеріал підготовлено за використанням таких джерел інформації: Издательский дом «Галицкие контракты» (<http://kontrakty.ua>). – 2013. – 1.04; ДП «Енергоринок» (<http://www.er.energy.gov.ua/doc.php?f=2582>); Економічна правда (<http://www.epravda.com.ua>). – 2013. – 6.06; Національний інститут стратегічних досліджень (<http://www.niss.gov.ua/articles/232/>); Produced.in.ua (<http://produced.in.ua>). 2013. – 23.02, 4.03, 8.07; FINANCE.UA (<http://news.finance.ua>). – 2013. – 23.02; biowatt.com.ua (<http://www.biowatt.com.ua>). – 2013. – 19.04; ЗІК (<http://zik.ua>). – 2013. – 9.04; Голос столиці (<http://newsradio.com.ua>). – 2013. – 27.03; Закон і норматив (<http://www.licasoft.com.ua>). – 2013. – 17.07; Старосинявська РДА (<http://starasinyava-rda.gov.ua>). – 2013. – 7.06; Віче-інформ (<http://www.viche.lutsk.ua>). – 2013. – 12.06; Офіційний сайт Київської Обласної Ради (<http://kor.gov.ua>). – 2013. – 10.06; Рідне Прибужжя (<http://www.rp.mk.ua>). – 2013; УРА-Інформ (<http://ura-inform.com>). – 2013. – 27.03).*

Міжнародне співробітництво в галузі науки і освіти

З 19 по 22 травня 2013 р. у Національному технічному університеті України «Київський політехнічний інститут» перебували учасники Норвезько-євразійського проекту «Водна гармонія» з Королівства Норвегія, Республіки Білорусь, Республіки Казахстан, Республіки Таджикистан та України.

20 травня у рамках цього візиту в КПІ пройшов робочий семінар проекту. Його провів декан хіміко-технологічного факультету, керівник проекту «Водна гармонія» з боку Київської політехніки професор І. Астрелін. У засіданні взяли участь керівник проекту, доктор Університету природничих наук (Королівство Норвегія) Х. Рагнавіра, ректор Гірничо-металургійного інституту Таджикистану, координатор проекту від Республіки Таджикистан професор Р. Азізов, ректор Державного вищого навчального закладу «Український державний хіміко-технологічний університет», координатор проекту від України професор М. Бурмістр, проректор з наукової роботи Білоруського державного технологічного університету, координатор проекту від Республіки Білорусь професор О. Дормешкін, завідувач кафедри технологічних процесів і апаратів Південно-Казахстанського державного університету, координатор проекту від Республіки Казахстан професор М. Жекеєв та інші. НТУУ «КПІ» на семінарі представляли заступник першого проректора, начальник навчально-організаційного управління професор В. Тимофєєв, заступник декана ХТФ з навчально-методичної роботи, відповідальний виконавець проекту доцент О. Сангінова, заступник завідувача кафедри ТНР та ЗХТ, відповідальний виконавець проекту доцент Н. Толстопалова та ін.

Головною метою Норвезько-євразійського освітнього проекту «Водна гармонія» є створення наукового та педагогічного консорціуму, що включає вісім університетів-партнерів з України, Білорусі, Таджикистану і Норвегії для гармонізації змісту та навчальних програм вищої хіміко-технологічної і екологічної освіти на засадах європейських концепцій з розвитком інноваційної наукової складової освіти.

Хіміко-технологічний факультет НТУУ «КПІ» виконує у цьому проекті функції співкоординатора. У рамках проекту вже проведено і проводитиметься надалі навчальне та наукове стажування викладачів, магістрів і аспірантів країн-учасників проекту в Норвезькому університеті наук (м. Осло), націлене на розв'язання проблеми збереження здорового довкілля та одержання чистої питної води. У такому стажуванні вже взяли участь шість магістрантів і один аспірант КПІ. Одним із завдань проекту є також підготовка та видання інтернаціонального підручника з технології водопідготовки та водоочищення.

Програма співпраці НТУУ «КПІ» з проектом «Водна гармонія» гармонізує та розширює науковий зміст магістратури, аспірантури та досліджень в університетах-учасниках, зміцнює наукові зв'язки між норвезьким і євразійськими університетами, розширює можливості та компетенції ВНЗ країн-партнерів тощо. Програму адмініструє та фінансує Норвезький центр міжнародної співпраці в галузі вищої освіти на основі угоди з Міністерством закордонних справ Королівства Норвегія (*Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут»*) (http://kpi.ua/13-05-22_w). – 2013. – 22.05).

* * *

Государственный институт «НИОХИМ» (Харьков) получил заказ на модернизацию завода по производству кальцинированной соды «Семнан» в Иране. По словам директора института И. Довгалюк., в Иране в 2003 г. был построен завод по производству кальцинированной соды по китайскому проекту. В ходе эксплуатации завода выяснилось, что производственных мощностей недостаточно и примененные технологии нуждаются в существенной модернизации, также возникли проблемы с надежностью работы оборудования.

По ее словам, на первом этапе модернизации завода в Иране будет реконструирован участок дистилляции (контракт уже подписан). Одним из слабых мест участка, построенного китайцами, является частая, раз в месяц, остановка на очистку. «По нашей технологии отделение дистилляции сможет работать без остановки от полугода до года», – сообщила И. Довгалюк.

Она также отметила, что в Иране, возможно, будет построен еще один завод по производству кальцинированной соды. Это связано с развитием строительной и стекольной промышленности в Иране, в которых используют соду в качестве сырья. НИОХИМ планирует принять участие в строительстве этого завода. «На постсоветском пространстве НИОХИМ – единственный институт, который комплексно разрабатывает технологии производства кальцинированной соды и проектирует заводы. Мы специализируемся на этом очень давно и у института есть мировое имя. Отмечу, что по нашим проектам созданы и модернизированы все содовые заводы в России и Украине, построен завод в Болгарии. Из последних значимых новых работ – модернизация содового завода в Польше. Мы оборудовали его новейшими промышленными технологиями собственной разработки. Сейчас специалисты НИОХИМа завершают базовый проект содового завода в Индии», – напомнила И. Довгалюк.

По ее словам, разработанные в НИОХИМе технологии современны и могут конкурировать с проектами зарубежных коллег. «Наша научная база и школа, созданные за годы существования института, позволяют нам выполнять научно-исследовательские и проектные работы на высоком уровне, соответствующем мировым стандартам. Но уже сейчас нужно думать, как продви-

гаться вперед. Лабораторное оборудование, парк приборов необходимо обновлять, что потребует вложения значительных средств. Мы работаем в этом направлении. Кроме этого, институт занимается формированием новых научных кадров, принимая на работу способных выпускников вузов. Молодежь заинтересована не только в высоких зарплатах, но и в научно-техническом уровне предприятия, где ей предстоит работать», – она (*STATUS QUO* (http://www.sq.com.ua/rus/news/ekonomika/31.05.2013/harkovskij_niohim_moderniziruet_sodovyy_zavod_v_irane/unstimym/). – 2013. – 31.05).

* * *

НТУУ «КПІ» та Харбінський інститут технологій (КНР) 16 травня уклали угоду про співпрацю. Це – оновлений документ, яким передбачено розширення співробітництва та визначено основні його умови. У ньому отримали логічний розвиток закладені ще у 1987 р. традиції партнерської діяльності обох університетів.

Навчальний заклад, делегація якого відвідала НТУУ «КПІ», входить до числа дев'яти кращих університетів Китайської Народної Республіки. Його факультети, школи та лабораторії охоплюють весь спектр напрямів підготовки фахівців для роботи в реальних секторах економіки. Особливою гордістю університету є підрозділи, у яких здійснюється навчання майбутніх спеціалістів, які працюватимуть на вістрі науково-технічного прогресу, зокрема, краща в Китаї Школа космонавтики. Інститут також має два філіали. Нині в ньому навчаються більше 46 тис. студентів, у тому числі й з інших країн.

До складу делегації, яку очолював проректор з міжнародних зв'язків Харбінського інституту технологій Ж. Наньци, входили представники кількох його факультетів та керівник Центру підготовки іноземних студентів інституту.

З боку НТУУ «КПІ» участь у зустрічі з делегацією Харбінського університету технологій взяли проректор з міжнародних зв'язків С. Сидоренко, заступник проректора Є. Поліщук, директор Центру міжнародної освіти НТУУ «КПІ» Б. Циганок, а також керівники і представники сімох факультетів і інститутів КПІ, напрями діяльності яких відповідають напрямам діяльності основних навчальних і наукових підрозділів китайського вишу.

Учасники зустрічі обмінялися думками щодо напрямів розширення спільної діяльності двох університетів і форм такої роботи. С. Сидоренко проінформував гостей про стратегію розгортання співпраці з університетами КНР, якої дотримується нині НТУУ «КПІ». Вона включає в себе створення українсько-китайських освітніх центрів, створення опорних пунктів щодо розвитку спільної інноваційної діяльності, сприяння розвитку особистих контактів української та китайської студентської молоді, зокрема організації включеного навчання, підготовки спільних науково-дослідних робіт, участі в культурних заходах тощо (*Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут»*) (<http://kpi.ua/hit>). – 2013. – 16.05).

* * *

24 травня в НТУУ «КПІ» відбувся міжнародний семінар проекту PICTURE 7 Рамкової програми Європейського Союзу у сфері інформаційно-комунікаційних технологій. Участь у ньому взяли експерти і представники неурядових організацій, університетів, науково-дослідних установ і компаній України, Росії, Туркменістану, Азербайджану, Грузії, Вірменії, Молдови, Білорусі, Греції та Франції.

Мета проекту PICTURE – зміцнення співпраці Європейського Союзу з країнами Східної Європи і Центральної Азії в галузі інформаційно-комунікаційних технологій. Тож тематика семінару стосувалася конкретних напрямів і способів розвитку такої співпраці в рамках програми HORIZON 2020, у якій сформульовано основні цілі та пріоритети роботи Єврокомісії в сфері досліджень та інновацій на період до 2020 р. Гасло програми «Стратегія для зростання та роботи» і магістральний напрям цієї стратегії – «Відмінна наука», «Сучасна промисловість» і «Краще суспільство» коротко і влучно описують її ідеологію та спрямованість.

Учасників семінару привітали перший проректор НТУУ «КПІ» академік НАН України Ю. Якименко та координатор проекту PICTURE в Національній академії наук України С. Клесова.

Виступи, презентації та дискусії експертів, науковців і представників компаній, які працюють в інформаційно-комунікаційній галузі, стосувалися європейських програм відповідного напрямку, їх масштабів і пріоритетів, науково-дослідного потенціалу та національних структур країн Східної Європи і Центральної Азії в галузі ключових технологій та інформаційного менеджменту, обговорення плану дій та схеми поєднання наукових пріоритетів Європейської технологічної платформи з пріоритетами регіону Східної Європи та Центральної Азії відповідно до завдань Програми HORIZON 2020 тощо (*Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут»* (<http://kpi.ua/picture>). – 2013. – 24.05).

* * *

22 травня в Жешуві (Республіка Польща) підписано Угоду про співпрацю в галузі освіти між департаментом з питань освіти, науки, сім'ї та молоді Львівської ОДА, в особі М. Брегіна, та кураторієм освіти в Жешуві, в особі Я. Войтаса – Підкарпатського куратора освіти.

Згідно з угодою, сторони визначили такі напрями співпраці:

- обмін інформацією про освітні системи, плани їхнього розвитку та напрями реформування;
- міжінституціональна співпраця, взаємообмін інформацією і досвідом подібних інституцій, організації спільних зустрічей, навчань;
- підготовка та підвищення кваліфікації педагогічних працівників за спеціальностями, що є предметом взаємної зацікавленості;

- підтримка співпраці між закладами освіти обох сторін;
- проведення спільних навчальних, наукових заходів, конференцій, симпозіумів, а також олімпіад і конкурсів для учнів;
- упровадження та розвиток інклюзивної освітньої моделі в навчальних закладах;
- розвиток безпосередніх зв'язків і співпраці між усіма типами закладів освіти;
- проведення спільних спортивних змагань, рекреаційних і туристичних заходів, обмін туристичною інформацією, що розвиває туризм серед дітей та молоді;
- обмін науково-методичною літературою та навчально-методичним забезпеченням;
- створення можливостей для здійснення обміну делегацій, учнівських та педагогічних колективів;
- співпраця у впровадженні вітчизняних і міжнародних проектів.

Сторони, відповідно до своїх повноважень, зобов'язалися сприяти створенню можливостей для навчання рідною мовою, пізнання культури, традицій, історії свого народу українцям, які проживають у Підкарпатському воєводстві, та дітям польської національності, які проживають у Львівській області.

Зокрема, угода передбачає сприяння реалізації спільних заходів (конкурсів, предметних та міжпредметних олімпіад, міжнародних змагань, спільних артистичних програм тощо), що активізують процес навчання дітей і молоді, а також сприяють розширенню їх світогляду.

Угоду уклали на три роки. Термін її дії автоматично продовжать, якщо жодна зі сторін упродовж не менше ніж шести місяців до дати закінчення її дії не повідомить іншу сторону про свій намір припинити дію угоди (*Львівщина та Підкарпатське воєводство підписали Угоду про співпрацю в галузі освіти// Львівська газета (<http://www.gazeta.lviv.ua/news/2013/05/23/11130>). – 2013. – 23.05*).

* * *

У м. Амстердам (Королівство Нідерланди) відбулося підписання Декларації про наміри стосовно співробітництва щодо забезпечення доступу провідних вищих навчальних закладів України до контенту провідного світового постачальника наукової інформації «ЕЛЗЕВІР», з метою отримання доступу до контенту інформаційно-наукової системи бази даних «СКОПУС».

Декларацію підписали перший заступник міністра освіти і науки України Є. Суліма та виконавчий директор з міжнародних продажів компанії ЕЛЗЕВІР Ч. Палландт.

Окрім того, одразу було передано два українських наукових видання – вісник Чернігівського державного технологічного університету (технічні та

економічні науки) на експертизу щодо включення до наукометричної бази даних «СКОПУС». Зазначимо, що протягом минулого року Міністерством освіти і науки спільно з представниками компанії «ЕЛЗЕВІР» послідовно проводилися переговори щодо визначення організаційно-економічного механізму доступу вищих навчальних закладів України до інформаційно-наукової системи бази даних «СКОПУС».

З огляду на необхідність повноцінної інтеграції української науки у світову та з метою забезпечення входження провідних українських ВНЗ до основних міжнародних рейтингів найкращих університетів світу, отримання доступу до однієї з найкращих науково-метричних баз даних у сфері науково-технічної інформації є вкрай актуальною потребою університетського сектору освітньої галузі.

Доступ до контенту «ЕЛЗЕВІР» дає можливість користуватися українським ученим університетського сектору освіти публікаціями провідних світових учених за результатами актуальних досліджень, привернути увагу до результатів досліджень українських учених на світовому рівні. Доступ до контенту дає змогу здійснювати підтримку робочого процесу дослідження в міжнародному контексті, впливає на підвищення якості досліджень (*Урядовий портал* (http://www.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=246368769&cat_id=244277212). – 2013. – 24.05).

* * *

22 травня в НТУУ «КПІ» відбулася XVIII Міжнародна науково-технічна конференція «Гідроаеромеханіка в інженерній практиці». У роботі конференції взяли участь представники України, Польщі, Білорусі, Росії, Німеччини, Болгарії. На розгляд учасників винесено більше 120 доповідей – секційних та стендових.

Організаторами конференції виступили Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут», Механіко-машинобудівний інститут, Спілка інженерів-механіків КПІ, Інститут гідромеханіки НАН України, ЗАТ «Гідросила ГРУП», Академія наук вищої освіти України, Авіаційний науково-технічний комплекс ім. О. К. Антонова та Вроцлавський технологічний університет (Польща) (*Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут»* (<http://kpi.ua/13-05-22>). – 2013. – 22.05).

* * *

ДП «Національний проект «Чисте місто», з метою вивчення передового світового досвіду у сфері переробки побутових відходів, наприкінці травня 2013 р. організувало робочий візит на Комунальне виробниче унітарне підприємство «Брестський сміттєпереробний завод» (Республіка Білорусь).

«У країнах СНД аналогів Брестському сміттепереробному заводу немає, він оснащений найсучаснішими високоефективними комплексами з механіко-біологічної переробки твердих побутових відходів, – розповів керівник Нацпроєкту «Чисте місто» І. Олексієвець. Під час візиту керівник Національного проєкту «Чисте місто» ознайомився із усіма технологіями підприємства, зокрема, переробки твердих та рідких побутових відходів, що представлені на заводі, з виробництвом електричної та теплової енергії, яку отримують при переробці побутових відходів і за допомогою якої відбувається спалювання біогазу.

Національний проєкт «Чисте місто» передбачає створення в Україні нових сучасних високотехнологічних комплексів з переробки твердих побутових відходів (ТБВ) в 10 українських містах та Львівській області. Проєкт впроваджується з метою покращення санітарного та екологічного стану міських поселень, насамперед, у великих містах, значного зменшення об'ємів захоронення побутових і будівельних відходів на полігонах, а також усунення забруднень підземних водоносних горизонтів (*Державне агентство з інвестицій та управління національними проєктами України (<http://www.ukrproject.gov.ua/news/ukrainskii-natsproekt-chiste-misto-pereimae-naikrashchii-dosvid-snd-dlya-budivnitstva-smitteper>). – 2013. – 27.05).*

Діяльність науково-дослідних установ

Учасники 17-ї української антарктичної експедиції завершивши двадцятимісячну зимівлю 2012–2013 на станції «Академік Вернадський». Під час зимівлі полярники, крім підтримання в належному стані технічного обладнання станції та систем життєзабезпечення, вели різноманітні наукові дослідження. Зокрема, двоє геофізиків – Б. Гаврилюк і В. Лук'яченко – здійснювали зондування навколосемної іоносфери, сейсмологічні і магнітометричні дослідження. Троє метеорологів – І. Неверовський і О. Зулас та О. Полудень – виконували комплексні спостереження, фіксуючи в атмосфері та у водному середовищі різні метеорологічні і гідрологічні параметри, які не тільки впливають (часом дуже істотно) на формування, а й суттєво позначаються на зміні клімату на планеті. Здійснювали і регулярний контроль стану озоносфери (вона захищає все живе на Землі від згубного впливу космічних випромінень) та визначали зміни розміру так званої озонної діри над тим регіоном і товщини шару озону.

У біолога В. Смаголя, який під час зимівлі досліджував антарктичну фауну і флору, було чимало цікавих об'єктів для спостережень – і на суходолі, і в протоках між островами та навколишніх океанських акваторіях. Це і колонії пінгвінів-дженту та їхні хижакі – морські леопарди (котрі полюють у воді на

пінгвінів), і тюлені Уедделла, у яких ранньою антарктичною весною (вона там – у вересні – жовтні) в тому районі виявився пологовий будинок, де народилися загалом дев'ятеро малят. А на водній поверхні Південного океану час від часу з'являлися з глибин кити-горбачі, які, харчуючись, паслися на скупченнях криля.

Лікар 17-ї експедиції черкашанин О. Михальченко займався науковими медико-фізіологічними дослідженнями (їхніми об'єктами були самі зимівники), в яких використовували різні методи – кардіографію, енцефалографію, аналізи крові, вивчення стану вестибулярного апарата, психологічні тести тощо.

Наприкінці березня 2013 р. на станції «Академік Вернадський» почала працювати 18-та українська експедиція. Директор НАНЦ В. Литвинов і науковий керівник цього центру академік НАНУ П. Гожик (директор Інституту геологічних наук) розповіли, що Національним антарктичним науковим центром разом з різними академічними і галузевими інститутами, вищими навчальними закладами та іншими зацікавленими організаціями вже розпочато підготовку до формування програми дослідницьких робіт для наступної – 19-ї експедиції (*Фельдман В. Сімнадцята антарктична підбиває підсумки // Демократична Україна* (<http://www.dua.com.ua/2013/021/18.shtml>), – 2013. – 24.05).

* * *

15 травня в Науково-технічній бібліотеці НТУУ «КПІ» відбулася VI Міжнародна антарктична конференція «Інтернаціоналізація досліджень в Антарктиці – шлях до духовної єдності людства». Конференцію присвячено 150-річчю від дня народження академіка В. І. Вернадського – першого президента Української академії наук. Організаторами конференції виступили Національний антарктичний науковий центр та Державне агентство з питань науки, інновацій та інформатизації України.

Конференція проводилась за такими секціями: «Науки про життя» (біологічні, медико-фізіологічні дослідження та інші суміжні дисципліни); «Науки про Землю» (геолого-геофізичні, геоекологічні дослідження та інші суміжні дисципліни); «Фізичні науки» (гідрометеорологічні, океанографічні, геокосмічні дослідження та інші суміжні дисципліни); «Нові технології та обладнання» (автоматизовані системи керування, геоінформаційні технології та телекомунікаційні системи); «Медико-фізіологічні дослідження» (*Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут»* (<http://kpi.ua/13-05-15>), – 2013. – 15.05).

Аерокосмічна і авіаційна галузі

Україна и Казахстан договорились о равноправном партнерстве в проекте «Днепр» по использованию переоборудованных межконтинентальных ракетных комплексов.

тальных баллистических ракет РС-20. Посол України в Казахстане О. Демин, говоря о перспективах сотрудничества в космической сфере, подчеркнул, что украинская сторона поддерживает стремление Казахстана активизировать развитие космодрома «Байконур» (Казахстан) и превращения его в международную космическую гавань. Он также сообщил о решении вопроса использования Казахстаном вместо российской ракеты «Ангара» украинской ракеты «Зенит» в рамках реализации проекта «Байтарек» (*Минфин (<http://minfin.com.ua/2013/05/28/763377/>). – 2013. – 28.05.*

Практичні впровадження науково-дослідних і проектно-технічних напрацювань

Реалізація інноваційно-інвестиційних проектів, на переконання заступника голови облдержадміністрації І. Зварича, сприятиме зростанню обсягів випуску сучасних товарів та обладнання, створенню нових робочих місць, збільшенню надходжень до бюджетів, зростанню середньомісячної зарплати. «Найвагоміші для економіки області інвестиційні проекти торік реалізовували в ТзОВ «Карпатнафтохім», – вважає І. Зварич. Це насамперед спорудження потужних виробництв хлору і каустичної соди з впровадженням сучасної технології мембранного електролізу та заводу з випуску суспензійного полівінілхлориду». Він акцентував увагу на тому, що облдержадміністрація і нафтова компанія «Лукойл» підписали угоду про співпрацю, яка відкриває можливості для реалізації нових інвестиційних проектів у нафтохімічному комплексі та формування в Калуші промислової зони і створення технопарку, у який міг би приходити місцевий приватний бізнес, малий і середній, та освоювати виробництво різних споживчих товарів, використовуючи продукцію ТзОВ «Карпатнафтохім».

За словами І. Зварича, серйозних успіхів досягли торік також окремі підприємства Івано-Франківська. Зокрема, колектив виробничого об'єднання «Карпати» завдяки реалізації інвестиційного проекту з випуску електрокабельної продукції для транспортних засобів європейського типу збільшив порівняно з 2011 р. обсяги її випуску в 1,6 раза.

Ще одним прикладом є інтенсивне нарощування обсягів виробництва у ТзОВ «Електролюкс Україна». Реалізація започаткованого у 2011 р. інвестиційного проекту шведської компанії АВ Electrolux з виробництва пральних машин торгових марок Zanussi та Electrolux дала змогу його колективу збільшити торік їх випуск в 1,3 раза. До того ж на підприємстві освоїли випуск новітніх пральних машин – автоматів нового покоління, у яких використовують зносостійкіші та енергоекономні компоненти. Свою продукцію колектив поставляє до 12 країн Європи.

До значущих проектів, реалізованих торік в області варто також зарахувати введення в дію у ТзОВ «Таркетт Вінісін» нових виробничих потужностей з випуску 1,8 млн кв. м ламелю на рік. Реалізація цього проекту ще триває – 5 млн грн інвестицій заплановано вкласти в освоєння поглибленої переробки фризид на ламель, що дасть можливість налагодити на Прикарпатті виробництво паркетного покриття підлоги. Також торік вдалося завершити реконструкцію сьомого енергоблоку на Бурштинській ТЕС ПАТ «ДАЕК «Західенерго», завдяки якій його генеруюча потужність зросла зі 160 до 205 МВт.

«Триває реалізація інвестиційних проектів у ТзОВ “Даноша”, яке здало в експлуатацію свинокомплекс із відгодівлі свиней на 11,9 тис. голів у с. Ланах Галицького району», – підсумував заступник голови облдержадміністрації І. Зварич (*Івано-Франківська обласна державна адміністрація* (<http://www.if.gov.ua/modules.php?name=News&file=article&sid=20390>). – 2013. – 28.05).

* * *

Підприємство «Запоріжвогнетрив» освоїв унікальне для України нове високотехнологічне виробництво. Це перше в Україні виробництво вогнетривких бетонів та сумішей, які є затребуваними в металургійній галузі.

Як розповів генеральний директор ПАО «Запоріжвогнетрив» В. Бусько, запуск нового виробництва дасть можливість підприємству розширити ринки збуту та досягти більш тісних взаємин з підприємствами металургійної галузі. Це новий високотехнологічний продукт, який наблизить нас до металургів. Для нас це нові ринки збуту, нові обсяги виробництва, додатковий прибуток та великий крок уперед, зазначив керівник «Запоріжвогнетриву».

Виробнича потужність нової лінії (16 тис. т на рік), за оцінками фахівців, дасть змогу «Запоріжвогнетриву» отримати 50 % долі ринку вогнетривких бетонів та мас. Наразі головним партнером підприємства є комбінат «Запоріжсталь», який закуповує майже третину продукції запорізьких вогнетривників. За словами керівника «Запоріжстали» Р. Шурми, новий вид продукції «Запоріжвогнетриву» дасть можливість зменшити собівартість виробництва на комбінаті та досягти більшої конкурентоспроможності (*Запорізька обласна державна адміністрація* (<http://www.zoda.gov.ua/news/19527/zaporizhvognetriv-osvojiv-unikalne-dlya-ukrajini-nove—visokotehnologichne-virobnitstvo.html>). – 2013. – 29.05).

* * *

У Києві презентовано пілотний проект із комплексної термосанації загальноосвітнього навчального закладу № 233, що розташований в Оболонському районі за адресою: вул. Лайоша Гавро, 22-А. У рамках проекту в школі здійснили комплекс енергоефективних заходів. Зокрема, утеплили зовнішні стіни, модернізували внутрішні системи опалення будівлі, впровади-

ли дистанційну систему автоматичного збору даних про енергоспоживання, налагодили системи автоматичного регулювання системи опалення й гарячого водопостачання будівлі.

Також у будівлі замінили дерев'яні вікна на металопластикові, утепили дах та організували і реконструювали системи припливно-витяжної вентиляції в будівлі.

Пілотний проект із комплексної термосанації реалізовано в рамках співпраці КМДА, проектом USAID «Реформа міського теплозабезпечення в Україні» та ТОВ «ДТЕК» (*Державне агентство з енергоефективності та енергозбереження України* (<http://sae.gov.ua/archives/4270#more-4270>). – 2013. – 30.05).

Альтернативні джерела енергії

В Україні запущен первый комплекс газификации угля мощностью 1,8 МВт. Полностью оснащенный отечественным оборудованием комплекс позволяет получать газ по цене, которая более чем вдвое ниже стоимости природного голубого топлива. Уже через несколько лет освоение подобных технологий способно снизить внутренний спрос на природный газ на 10 % и одновременно повысить потребление угля на 10 млн т.

Напомним, в 2012 г. Кабмин заявил, что все украинские ТЭЦ и максимум мощностей ТЭС должны быть переведены с газа на уголь. По словам специалиста энергорынка Ю. Гаврилечко, при этом Киеву придется либо усилить загрязнение окружающей среды и в т. ч. нарушать обязательства по Киотскому протоколу, либо внедрять газификацию углей. «Дело в том, что при сжигании угля выбросы CO₂ вдвое больше, чем для газа, – отмечает аналитик. – К тому же образуются двуокись серы и окись азота, которые улавливаются только сложными системами фильтров. Также прямое использование угля приводит к появлению отложений в проточной части газовых турбин, к эрозии и коррозии их деталей». Уйти от этих негативов как раз и позволяет газификация, сжигание углей при высоких температурах и дефиците кислорода с образованием так называемого синтез-газа – смеси горючих газов CO, H₂ и CH₄. Затем эта смесь очищается от золы угля и агрессивных соединений, что необходимо для защиты технологического оборудования.

Помимо синтез-газа, при газификации получают тепловую энергию, которая также может использоваться в турбинах для производства электричества. Сотрудник кафедры электроснабжения и электрооборудования Ивано-Франковского университета нефти и газа А. Киянюк подчеркнул, что газификацию лучше использовать в парогазовых установках, которые будут создаваться при ТЭС и ТЭЦ. Есть технологии, основанные на воздушном и кислородном ду-

тье, с жидким и твердым шлакоудалением. Так, при «газификации в потоке» применяется водоугольная смесь или угольная пыль, а температура газа на выходе достигает 1260–1480 градусов Цельсия, и значительная часть химической энергии угля переходит в тепловую.

Общим недостатком газификационных процессов считаются высокие затраты на утилизацию отводимого CO₂ и других побочных газов – это главное препятствие для их широкого распространения. Электроэнергия, получаемая с помощью газификации угля, на 10–20 % дороже традиционной энергии ТЭС. Тем не менее Ю. Гавриличко считает, что Украина может пойти на такие издержки ради ослабления зависимости от российского импорта. Тем более что за рубежом газификация активно используется уже около 100 лет. Базовая технология была разработана в начале XX века. в Германии, где затем были построены электростанции на газифицированном угле. Новый же всплеск интереса к технологии произошел после нефтяного кризиса 1970-х годов, и «хедлайнером» продвижения стала корпорация Shell. Сегодня основными разработчиками газификационных процессов являются Shell, Lurgi, British Gas, Texaco, активные пользователи – General Electric (GE), Siemens, Mitsubishi и др.

Отметим, Siemens и GE начали строительство ТЭС комбинированного цикла с внутренней газификацией угля (т. н. IGCC), в мире уже построено около 50 станций такого типа. IGCC предполагает сжигание синтез-газа вместе с CO₂, который затем связывается. Преимущество этого подхода – его можно применять на установленных газовых турбинах. В последние пять лет активно осваивается газификация и в Китае, где нет дешевых энергоносителей (природный газ, нефть) и сделана ставка на уголь. Например, Shell уже продала КНР более 10 лицензий на газификационные технологии, по которым работают пять крупных производств. И именно эти заводы станут примером для внедрения газификации в отечественном ТЭК.

Сопредседатель Фонда энергетических стратегий Д. Марунич оценивает стоимость отдельного комплекса по подземной газификации угля в 700–800 млн дол. И уточняет, что правительственная программа газификации предусматривает также сжигание водоугольного топлива. Эксперт обращает отдельное внимание на подземную газификацию угля: «Себестоимость добычи угля в стране близка к 200 дол./т, а для получения 1 млрд куб. м газа нужно газифицировать от 2 до 2,4 млн т угля – это значит, что экономически выгоднее строить заводы подземной газификации угля, а не комплексы типа луганского. Вместе с тем применение данной технологии на котельных, как это делается в Луганске, позволит быстрее нарастить сбыт украинского угля, с которым в начале 2013 г. возникли проблемы. Окупаемость же газификационных предприятий зависит от множества переменных: от стоимости подземной газификации, цены получаемой электроэнергии и пр. До прояснения отдельных элементов ТЭО конкретных проектов оценить срок их окупаемости не представляется возможным».

Спеціалісти сходяться во мненні, що розвиток газифікації може привести до зростання щорічного внутрішнього споживання вугля на 10 млн т, що одночасно дасть країні економію до 6 млрд куб. м/год природного газу (або приблизно 10 % сучасного щорічного споживання). І дійсно, визначена ставка робиться на підземну газифікацію вугля.

В компанії ДТЭК нагадують, що в даному варіанті вугілля перетвориться в горючі гази з допомогою вільного або зв'язаного кисню непрямо під землею, отримане паливо має достатню високу калорійність і близько до якості природного газу (але його теплотворність в 1,5 рази нижче). В кінці 2012 г. ДТЭК домовилася з фірмою Linc Energy (Австралія) про освоєння подібних технологій в Україні. «Сотрудництво з Linc Energy – це новий погляд на ефективний і безпечний використання вугля. Екологічно чистий спосіб отримання синтез-газу дозволяє задіяти вугільні запаси, неперспективні для розробки традиційним шахтним методом, причому отримуваний продукт можна використовувати не тільки в енергетиці, але і в виробництві моторного палива, масел, добрив, фармацевтичних компонентів. Перший синтез-газ ми очікуємо в 2014 г.», – зазначає гендиректор ДТЭК М. Тимченко. За оцінками аналітиків, собівартість підземного синтез-газу нижче, ніж сланцевого, і близька до відповідним показателям для вітчизняного природного газу.

Таким чином, вже через кілька років в країні може з'явитися ціла нова підгалузь газифікації вугля. Крім чотирьох запланованих комплексів луганського типу, вона, ймовірно, буде включати ряд підземних установок ДТЭК і інших великих енергетических операторів, зацікавлених в розвитку даного напрямку і володіють достатніми інвестиційними ресурсами. При цьому впровадженню вугільної газифікації на українському ринку допоможе наявність в країні одного з розробників відповідних технологій, Shell, який в найближчі роки займеться розвідкою запасів нетрадиційного газу (*Українська енергетика UA-Energy.org* (<http://ua-energy.org/post/32460>)). – 2013. – 23.05).

Інформаційно-комунікаційні технології

28 травня в НТУУ «КПІ» відбулася XV Міжнародна науково-технічна конференція «Системний аналіз та інформаційні технології» (System Analysis and Information Technologies) – SAIT 2013. У роботі конференції взяли участь представники 15 країн світу Азербайджану, Республіки Білорусь, Великої Британії, Німеччини, Грузії, Китаю, Молдови, Польщі, Росії, США, України, Швеції, Еквадору, Естонії та Японії. Для участі в конференції зареєструвалися 525 дослідників. На її розгляд винесено 327 доповідей.

Організаторами конференції SAIT 2013 виступили Міністерство освіти і науки України, Національна академія наук України, Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут», Інститут прикладного системного аналізу, Кафедра ЮНЕСКО «Вища технічна освіта, прикладний системний аналіз та інформатика» при НТУУ «КПІ» та ІПСА, Дніпропетровський національний університет ім. О. Г. Гончара, Наукові товариства студентів та аспірантів НТУУ «КПІ» та ІПСА, Студентська рада НТУУ «КПІ», Студентська рада ІПСА. «Міжнародна науково-технічна конференція із системного аналізу та інформаційних технологій SAIT за роки свого проведення стала одним з найавторитетніших форумів, який збирає для обговорення актуальних проблем системного аналізу та інформаційних технологій представників різних галузей науки: математиків, фізиків, економістів, екологів, програмістів, фахівців з інформаційних технологій та інших, оскільки метою системних досліджень є отримання нових результатів і їх використання для вирішення практичних проблем через поєднання різноманітних наукових дисциплін, – наголосив у своєму вітальному слові М. Згуровський. – Акцент при цьому робиться на використанні потужних обчислювальних систем, придатних для розв’язання задач надвисокої складності».

З 1999 по 2005 р. конференція SAIT проводилася на базі Навчально-наукового комплексу «Інститут прикладного системного аналізу» Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут» Міністерства освіти і науки України і Національної академії наук України (ІПСА) переважно для студентів, аспірантів і молодих учених. З 2005 р. було ухвалено рішення про зміну статусу конференції та запрошення до участі в обговоренні актуальних міждисциплінарних проблем широкого кола науковців, що спеціалізуються в розглянутій галузі (*Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут»* (<http://kpi.ua/sait-2013>). – 2013. – 28.05).

* * *

Національний проект «Місто Майбутнього» було презентовано на XVII Міжнародній конференції «Геоінформаційні технології в управлінні територіальним розвитком», що проходила з 27 по 31 травня у Євпаторії. На цьому заході Національний проект було представлено директором Державного підприємства «Місто майбутнього», – А. Стефановичем, який виступив із презентацією на тему: «Національний проект “Місто майбутнього”», як платформа для розробки нових містобудівних підходів у розвитку територій». Керівник проекту зазначив: «Для потенційних інвесторів Національний проект “Місто майбутнього” розробляє територіальну модель в електронному 3D форматі, де крім об’ємних показників будуть присутні часові та економічні складові цього проекту. Представлення проектів, як живої електронної моделі, – це світова практика».

Організатором міжнародної конференції виступила компанія ECOMM Co, що є офіційним представником Корпорації Esri (США) – світового лідера в розробці, створенні та впровадженні геоінформаційних систем. Компанія ECOMM Co є розробником техніко-економічного обґрунтування Національного проекту «Місто Майбутнього».

Національний проект «Місто майбутнього» – формування стратегічного плану та системи проектів розвитку міста» має на меті формування інноваційної територіальної інфраструктури та стратегічного планування розвитку Києва, Харкова, територій Генічеського району Херсонської області, приморської частини східного Криму.

Складовими Національного проекту є:

- «Київ Сіті» – реалізація проектів розвитку міста Києва та створення гуманітарного центру ділової активності.
- InterMedicalEcoCity» – передбачає створення на території Арабатської стрілки, Херсонської області єдиного у Європі сучасного комплексу: медично-го реабілітаційного центру, лікарні та навчального закладу.
- «Технополіс «П'ятихатки» – створення кварталу розробки та впровадження інноваційних технологій на базі існуючої науково-виробничої інфраструктури міста Харків, на базі Українсько – Російського технопарку «Слобожанщина».
- «Східний Крим» – розробка проектів перетворень приморських територій Криму, між містами Феодосія та Керч, на цілорічний рекреаційний, розважальний кластер (*Державне агентство з інвестицій та управління національними проектами України (<http://www.ukrproject.gov.ua/news/natsionalnii-proekt-misto-maibutnogo-prezentovano-na-mizhnarodnii-konferentsii-geoinformatsiini>).* – 2013. – 28.05).

Освіта та кадрове забезпечення в Україні

24 мая 2013 г. в помещении Херсонского государственного университета состоялась II Международная научно-практическая конференция «Государственно-конфессиональное взаимодействие в социальной работе». Організаторами конференції стали відділ соціального служіння та благодирителности Херсонської єпархії, обласної центр соціальних служб для сьми, дітей и молодіжї, інститут історії, психології и соціальної роботи ХГУ, обласна організація Лїгї соціальних работников України.

В роботі конференції активне учасіє прийняли представителї Української православної церкви – первий заміститель председателя Синодального відділа по делам молодіжї архимандрит Іоасаф (Перетятко) и глава Херсонского єпархиального відділа по соціальної роботі протоіерей С. Дмитрїев, а также представителї Фонда преподобного Серафима Саровского (Москва),

благотворительной организации «Сяйво Радуги» (протоиерей А. Пинчук), представители Николаевской епархии УПЦ, представители пенитенциарной системы Херсонской области, общественных, студенческих и молодежных организаций, победители конкурса «Православная инициатива».

В частности, архимандрит Иоасаф акцентировал внимание участников конференции на том, что наука и религия никогда не были антагонистичны (*ХЕРСОН Онлайн* (<http://khersonline.net/novosti/obschestvo/13031-mezhdunarodnaya-konferenciya-gosudarstvennokonfessionalnoe-vzaimodeystvie-v-socialnoy-rabote.html>), – 2013. – 28.05).

Проблеми інформатизації

Матеріали до Міжнародної наукової конференції «Адаптація завдань і функцій наукової бібліотеки до вимог розвитку цифрових інформаційних ресурсів» (Київ, 8–10 жовтня 2013 р.)

О. Пестрецова, мол. наук. співроб. НЮБ НБУВ

БІБЛІОТЕЧНІ ЦЕНТРИ ПРАВОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ: ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БІБЛІОТЕКАМИ ПРАВОВОГО ІНФОРМУВАННЯ

У статті проаналізовано діяльність бібліотечних центрів правової інформації (ЦПІ) і розглянуто основні напрями, форми та принципи забезпечення бібліотеками правового інформування.

Ключові слова: бібліотека, центри правової інформації (ЦПІ), правове інформування, правові форми, правова інформація.

Нагальною потребою сучасного суспільства є надання доступу до якісної, актуальної інформації з різних джерел, яка необхідна для освіти, розвитку бізнесу, управління. Серед особливо актуальних напрямів можна виділити правову інформацію, потреби в доступі до якої різко зросли в останні десятиліття.

Особливого значення сьогодні набуває бібліотека, яка не лише поєднує універсальне бібліотечне обслуговування із спеціалізованим бібліотечно-інформаційним, а й надає населенню доступ до різноманітних інформаційно-документальних ресурсів. Останнім часом бібліотека дедалі більше набуває статусу закладу, який забезпечує всім верствам суспільства вільний доступ до

правової інформації. Ця тенденція зумовлена низкою обставин: наявністю юридичної літератури та періодики у фондах, надходження найбільш актуальних видань, безкоштовний доступ до них; наявністю кваліфікованих співробітників, здатних підбирати, класифікувати літературу; поширеність бібліотек і довіра до них у суспільстві тощо.

З огляду на те, що бібліотека має значний ресурсний потенціал у сфері правової інформації, досвід інформаційно-просвітницької діяльності, таким чином, організація центрів правової інформації (ЦПІ) на базі публічних бібліотек створить умови для забезпечення якісно нового рівня правової просвіти громадян, а також стане новим імпульсом у розвитку самої бібліотеки як загальнодоступного інформаційного центру.

Такі ЦПІ виконують різні функції. Серед них – організаційно-методичне забезпечення розвитку діяльності з розповсюдження (надання) правової інформації, її обліку, обробки, зберігання, систематизації та актуалізації; реалізація заходів, спрямованих на забезпечення доступу громадян та організацій до еталонної правової інформації, формування системи правового виховання дітей та молоді, підвищення рівня правової інформованості суспільства. Крім того, ЦПІ можуть здійснювати діяльність щодо організації та проведення виставок, семінарів, конференцій та інших заходів, у тому числі спільно із зацікавленими державними органами та іншими організаціями [5].

Треба зазначити, що зростання кількості підрозділів бібліотек, що здійснюють правове інформування і є реалізацією однієї з обов'язкових ознак демократичного суспільства: правове інформування в бібліотеці сприяє відкритості діяльності органів влади забезпечує зворотний зв'язок з населенням за допомогою інформаційно-аналітичних служб бібліотек.

Проблеми правового інформування та роль у цьому процесі бібліотек знайшли своє відображення в низці наукових публікацій. Вітчизняні бібліотекознавці дане питання висвітлювали, в основному, у контексті узагальнення досвіду діяльності правових центрів в українських бібліотеках. Заслугує на увагу, зокрема, досвід Національної парламентської бібліотеки України, що дасть змогу узагальнити питання зв'язку надання послуг правового інформування з читацькою активністю та підвищенням інтересу до бібліотеки [4, с. 14–20]. Цінними видаються узагальнення, зроблені за результатами роботи Донецької ОУНБ [13, с. 24].

У дослідженнях М. Вилегжаніної порушувалося питання джерелознавчого, організаційного та технологічного аспектів правового інформування населення в контексті діяльності бібліотек України та Росії [6, с. 4–5]. Питання пріоритетних напрямів розвитку діяльності бібліотек у системі політичної комунікації, і зокрема, правового інформування на рівні громадянського суспільства досліджувала Т. Гранчак [7, с. 481].

У публікаціях Н. Іванової, Ю. Половинчак порушувалися питання особливостей роботи зарубіжних бібліотек у забезпеченні доступу до якісної правової інформації з різних джерел [9, 10, 11, 14].

Також заслуговує на увагу російський досвід – з 1994 р. у РФ реалізується програма Публічних центрів правової інформації, у результаті чого на сьогодні понад чотири тисячі центрів надають своїм відвідувачам доступ до правової, ділової, освітньої та екологічної інформації, інформації про діяльність органів державної та муніципальної влади, у сфері захисту прав людини та споживачів, профілактики ВІЛ/СНІДу та ін. [1, 3]. Створювані в рамках Програми центри соціально значущої інформації надають можливість колективного вирішення державними, громадськими та комерційними структурами широкого спектра соціальних проблем [15, 16, 17].

Спираючись на зазначені наукові дослідження та аналіз сайтів бібліотек, що здійснюють правове інформування, у статті зроблено спробу визначити основні напрями та особливості роботи ЦПП у бібліотеках України.

У бібліотечних центрах доступу до інформації є вільний вихід до Інтернету, ведеться цілеспрямована робота з формування контенту конкретної спрямованості. Тут інформація надається фахівцями за запитом. Нині пересічні українці часто стикаються з проблемою нестачі кваліфікованої правової допомоги, тим паче безкоштовної. Вирішити цю проблему й покликаний ЦПП. Обов'язковою умовою формування центрів правової інформації (ЦПП) є технологічна модернізація бібліотеки чи структурного підрозділу, поява нових засобів пошуку та обробки інформації, збагачення ресурсної бази бібліотеки за рахунок залучення мережевих ресурсів, неопублікованих документів, електронних баз даних; розвиток спектра продуктів та послуг, що пропонуються користувачам. Очевидно, що такі процеси відбуваються інтенсивніше в тих бібліотеках, які мають досить міцну матеріальну та ресурсну бази. Це бібліотеки з потужним парком комп'ютерного обладнання, доступом до Інтернету, копіювально-розмножувальною технікою, мультимедійним обладнанням. Для інших бібліотек важливою є підтримка, особливо фінансова, з боку місцевої влади щодо ідеї створення таких центрів. В умовах недостатнього бюджетного фінансування додатковою можливістю організувати новий структурний підрозділ є отримання цільових грантів.

Як показує російський досвід, для громадян, незалежно від місця їх проживання, віку, рівня освіти та інших ознак, такі центри є авторитетним джерелом актуальної, доступної та безкоштовної соціально значимої інформації про свої права, можливості та обов'язки як громадянина.

Поряд із завданням формування та постійного оновлення інформаційно-правових ресурсів є їх популяризація. Для організацій, на базі яких відкриваються центри, вони стають додатковим інструментом роботи з цільовою аудиторією – учнями, студентами, науковцями, бізнесменами, лідерами громадських організацій тощо [7].

Створення ЦПП дає можливість активізувати надання бібліотечно-інформаційних послуг органам державної влади та місцевого самоврядування через підготовку та видання бібліографічних та інформаційних видань (оглядів, експрес-інформацій, дайджестів, пам'яток, буклетів, путівників), надання консультацій.

В умовах трансформаційних процесів у сучасному українському суспільстві особливо актуальною є функція посередника між органами місцевої влади та населенням щодо збирання, збереження та надання інформації з питань місцевого самоврядування; забезпечення вільного доступу громадян та організацій до правової інформації на паперових та електронних носіях; забезпечення розвитку сфери інформаційно-правових послуг; надання інформаційної допомоги навчальним закладам в організації правового навчання учнів і студентів, підвищення правосвідомості та правової культури населення.

Як зазначалося вище, бібліотеки, з метою організації правового інформування, акумулюють інформацію на різних типах носіїв (документний фонд, електронні пошукові системи) та забезпечують навігацію у фондах. Їх наповнення правовою інформацією спрямованою на відбір, зберігання, систематизацію та забезпечення доступу.

Формування фондів нормативно-правових документів місцевих органів влади потребує окремої уваги, адже вони є важливою складовою структури інформаційних ресурсів ЦПП. Документи органів місцевого самоврядування поділяються на опубліковані (статистична інформація про стан економіки, екології, здоров'я, демографії, освіти, культури та інших напрямків) та на неопубліковані (наукові коментарі та монографії, фахові періодичні видання, довідкова та навчальна література) видання.

Досвід співпраці ЦПП бібліотек з органами місцевої влади свідчить про те, що на підставі договорів до центрів мають надходити документи загального характеру в автоматизованому режимі або в друкованому вигляді.

Оперативний пошук правової інформації забезпечують електронні бази даних (інформаційно-пошукові системи), доступ до яких користувачам надають ЦПП. Найбільш поширеною сьогодні є інформаційно-пошукова система «Нормативні акти України» (ІПС «НАУ»), яка містить усі нормативно-правові документи України з урахуванням внесених змін, судові рішення у цивільних, кримінальних та господарських справах, консультації та коментарі до нормативних актів. ІПС «НАУ» забезпечує швидкий та ефективний пошук документа завдяки наявності найбільш потужного пошуку за контекстом, реквізитами, тематикою, закладками, зв'язками.

ІПС «НАУ» – база даних нормативних актів України. Це електронне офіційне джерело правової інформації, на яке можна посилатись під час ведення юридичних справ. Перша така система була розроблена у вересні 1991 р. на замовлення Верховної Ради України. Це повна законодавча база України (близько 490 тис. документів), що вимагає:

- регіональне законодавство (документи обласних рад і держадміністрацій);
- перспективне законодавство (тексти законопроектів ВРУ);
- документи судової практики;
- аналітичні та довідкові документи (консультації, нормативні таблиці, бланки звітності, типові документи, каталог оголошень про банкрутство, словник законодавчих термінів, довідник органів влади та ін.);
- інтегровані з законодавством України бази судових рішень;
- бази перекладів законодавства англійською мовою;
- роботу зі збору, зберігання та надання в користування матеріалів місцевої влади [18].

Послугами правових центрів можуть скористатись як організації, так і пересічні громадяни. Слід враховувати, що існує своя специфіка в наданні правової інформації корпоративним та індивідуальним користувачам. Серед перших можна виокремити органи місцевої влади, громадські організації, навчальні заклади, підприємства тощо. Їхні запити пов'язані перш за все з наданням текстів конкретних офіційних правових актів, нормативних положень загальнодержавного та місцевого рівнів, а також тематичної інформації.

Індивідуальних користувачів можна поділити на такі категорії. Перша – це фахівці, які працюють з офіційними правовими документами постійно, для яких є важливою повнота отриманої інформації. До цієї групи належать юристи, викладачі, студенти, підприємці, фахівці промисловості, сільського господарства тощо. Наприклад, запити учнів та студентів, учителів та викладачів спрямовані на задоволення інформаційних потреб, що виникають у процесі навчання. Їх переважно цікавлять підбірки законодавчих актів за певною темою, матеріали для написання доповідей, курсових та дипломних робіт, статей та дисертацій, методика складання бібліографічних списків тощо.

Друга група – це користувачі, чії потреби в такій інформації спричинені, як правило, певними обставинами. Цю групу відвідувачів цікавить передусім відповідь на те чи інше важливе для них запитання. Наприклад, для пенсіонерів – однієї з найчисленніших груп користувачів правових центрів – важливим є законодавство соціальної сфери: пільги, питання нарахування, розрахунку та перерахунку пенсій, законодавство про ветеранів, субсидії, спадкове право [13, с. 4–7].

Соціальна роль ЦПІ полягає перш за все у створенні умов вільного та повного задоволення інформаційно-правових запитів соціально-незахищених верств населення. Традиційно до них належать такі соціальні групи, як діти, пенсіонери, малозабезпечені, безробітні, люди з обмеженими фізичними можливостями, мігранти, безпритульні тощо. Люди з обмеженими фізичними можливостями цікавляться пільгами у сфері охорони здоров'я, пенсійного забезпечення, освіти, житлового права. Тимчасово непрацездатні потребують інформації про те, як стати на облік у центр зайнятості, отримати допо-

могу у зв'язку з безробіттям. Фермерів цікавить земельне та податкове законодавство.

Проаналізувавши категорії користувачів ЦПІ, можна визначити, що пріоритетними напрямками роботи центру є взаємодія з державними органами влади, громадськими організаціями, ВУЗ, – залучення громадян до процесу державного управління, державотворення, а також до місцевого самоврядування; забезпечення та розширення доступу до публічної інформації про діяльність органів державної влади та органів місцевого самоврядування; інформаційного забезпечення запитів керівних кадрів владних структур різних рівнів та юридичних служб.

Виходячи з досвіду роботи публічних центрів правового інформування в Україні, найбільш популярними темами є: права дітей та підлітків, молодих фахівців; місцеве самоврядування; захист прав споживачів; пенсійне законодавство; житлове законодавство; законодавство про землю; соціальний захист; сімейне законодавство; спадкове право; охорона здоров'я; авторське право; кримінальне право; міжнародне право; податкове законодавство; організація бухгалтерського обліку; права людини тощо [13, с. 8–10].

У центрах правової інформації можуть застосовуватися різноманітні форми бібліотечного обслуговування. Серед них можна виокремити як традиційні, так й інноваційні, у тому числі ті, що розраховані на все населення міста (району), а також на конкретних користувачів бібліотеки.

З метою наочної популяризації правової інформації бібліотекам важливо працювати над оформленням цільових книжкових виставок, стендів, інформаційних табло. Слід звернути увагу на можливість розробки віртуальних виставок. Громадянську активність населення підвищують заходи, що проходять у межах громадської приймальні. Тут можуть організовуватися не тільки консультації з різноманітних юридичних проблем, а й комплексні акції з окремих актуальних тем, на яких представники місцевої влади ведуть роз'яснювальну роботу з населенням, відповідають на запитання щодо діяльності місцевої громади. Формами спілкування з представниками місцевої влади можуть бути зустрічі з депутатами, протягом яких обговорюються актуальні питання, які турбують мешканців району, міста, села.

Говорячи про діяльність центрів, окремої уваги заслуговує діяльність щодо налагодження партнерських відносин з різними соціальними службами в регіонах, тобто дії на зразок центру громадського життя міста (району).

Виходячи з наявних та потенційних інформаційних запитів індивідуальних користувачів, ЦПІ може запропонувати широкий спектр послуг, спрямованих на їх задоволення:

- пошук правових актів в електронних базах даних;
- пошук правової літератури в електронному каталозі бібліотеки;
- підбір законодавчих актів та юридичної літератури за темою;
- складання списків літератури до курсових і дипломних робіт;

- виконання довідок різних видів: фактографічних бібліографічних, тематичних, у т. ч. віртуальних;
- прийом замовлень на пошук нормативно-правового акта телефоном, електронною поштою;
- надання інформації на дисплеї для короткого ознайомлення;
- надання тексту документа;
- надання правової інформації на CD-ROM;
- доступ до правових сайтів Інтернету;
- надання в тимчасове користування книг та періодичних видань правової тематики;
- відправка правового документа електронною поштою;
- сканування;
- запис на CD;
- ксерокопіювання та роздруковування на принтері правових актів;
- резервування видання для конкретного користувача.

Звісно, охопити весь спектр інформування населення за дуже короткий термін досить складно. Тому сьогодні ЦПП на базі бібліотек мають зосередитись на адресності інформаційно-аналітичного правового інформування. У той же час, незважаючи на важкі умови існування, враховуючи загальнодоступність публічних бібліотек, їхні інформаційно-ресурсні можливості, досвід працівників у роботі з інформацією, діяльність бібліотек сьогодні має бути зосереджена на постійному, методичному підвищенні ефективності задоволення інформаційних, соціальних потреб користувачів та реалізації створення на базі бібліотек справжніх, затребуваних та ефективних центрів соціально-правової інформації.

Соціально-правова діяльність бібліотек має базуватися на диференційованому підході, комплексності популяризації правової літератури та різноманітності її форм, виваженому поєднанні індивідуальної роботи, наочної популяризації книг та ідей, творчих акцій правової тематики, а також передбачає обов'язкову координацію з іншими зацікавленими установами, закладами, громадськими організаціями, зокрема – правоохоронними.

Список використаних джерел

1. *Агашина И. В.* От корпоративного проекта – к созданию ПЦПИ / И. В. Агашина // Библиотека. – 2002. – № 4. – С. 35–36.
2. *Алексеева Ж.* Как к юристу горожане за консультацией приходят / Ж. Алексеева // Библиотека. – 2001. – № 2. – С. 11–14.
3. *Белюкин В. А.* Практический опыт создания публичных центров правовой информации / В. А. Белюкин, В. М. Хургин // Науч. и техн. б-ки. – 2003. – № 9. – С. 28–44.

4. *Богуш Т.* Роль центру правової інформації та правової громадської приймальні у задоволенні інформаційних потреб користувачів Національної парламентської бібліотеки України / Т. Богуш, Н. Бойко / Соціологічні дослідження в бібліотеках : інформ.-аналіт. бюл. / уклад. Т. Богуш – К., 2011. – Вип. 39. – С. 14–20.

5. Бібліотека як центр регіональної і правової інформації: Інформаційно-методичні матеріали / Хмельницька ОУТБ ім. М. Островського; уклад.: В. В. Маковська, Ю. М. Гой, В. С. Зваричук. – Хмельницький, 2005. – 32 с. – (Серія «Бібліотека і влада»).

6. *Вилегжаніна М.* Задоволення інформаційних потреб користувачів у правовій інформації / М. Вилегжаніна // Бібл. планета. – 2009. – № 4. – С. 18–21; Вилегжаніна Т. І. Бібліотека і право / Т. І. Вилегжаніна // Бібл. планета. – 2011. – № 2. – С. 4–5.

7. *Гранчак Т.* Бібліотека і політична комунікація : монографія / Т. Гранчак; НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. – К., 2012. – 481 с.

8. *Гладкова Н.* Правовая информация для всех / Н. Гладкова // Библиотека. – 2008. – № 10. – С. 14–16.

9. *Іванова Н.* Сучасні бібліотечні установи в процесі поширення правових знань / Н. Іванова // Наук. пр. Нац. б-ки України ім. В. І. Вернадського. – 2010. – Вип. 26. – С. 81–87.

10. *Іванова Н.* Комплексні онлайнві юридичні інформаційні ресурси Національної юридичної бібліотеки / Н. Іванова // Наук. пр. Нац. б-ки України ім. В. І. Вернадського. – 2012. – Вип. 33. – С. 233–239.

11. *Іванова Н.* Комунікативна діяльність сучасних інформаційних центрів у сфері правового інформування / Н. Іванова // Наукові пр. Нац. б-ки України ім. В. І. Вернадського. – 2012. – Вип. 33. – С. 161–170.

12. *Орлова О.* Проводники права / О. Орлова, Е. Кузьмин, М. Усачев // Библиотека. – 2006. – № 9. – С. 6–9.

13. Організація центрів правової інформації в бібліотеках: метод. поради / Донец. обл. універс. наук. б-ка ім. Н. К. Крупської; уклад. І. А. Пилипенко. – Донецьк : Сх. вид. дім, 2008. – 24 с.

14. *Половинчак Ю.* Зарубіжний досвід представлення бібліотеками досягнень національної правової думки / Ю. Половинчак // Наук. пр. Нац. б-ки України ім. В. І. Вернадського. – 2012. – Вип. 33. – С. 170–179.

15. Публичные центры правовой, деловой и муниципальной информации в России : сб. материалов // сост. Е. И. Кузьмин, М. Н. Усачев, А. А. Демидов. – М. : Либерия, 2004. – 384 с.

16. *Романенко Т. И.* Распределенная информационная сеть в малом городе / Т. И. Романенко // Библиотека. – 2002. – № 5. – С. 21–24.

17. *Тюрина О. М.* Формирование ресурсов Публичных центров правовой информации. Типовое положение о фонде Центра правовой информации на

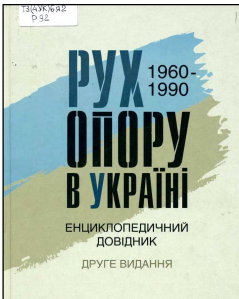
базе общедоступной библиотеки / О. М. Тюрина // Библиотечковедение. – 2004. – № 4. – С. 56–64.

18. Веб-сайт Мега-НАУ – Професійна юридична система [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nau.kiev.ua/>. – Назва з екрана.

До уваги держслужбовця

С. Семенченко, завсектору НБУВ

Нові надходження до НБУВ

Рух опору в Україні 1960–1990 : енциклопед. довідник / передм. О. Зінкевича, О. Обертаса. – 2-ге вид. – К. : Смолоскип, 2012. – 896 с.

Довідник присвячений подіям, які почали розгортатися в Україні на початку 1960-х рр. і завершилися здобуттям незалежності у 1991 р.

У довіднику представлена цілісна картина руху опору в Україні: це статті як про українців, так і про представників інших національностей, які проживали в Україні. Подана інформація про діяльність підпільних груп, а також організацій та комітетів на захист українських політв'язнів у західних країнах.

Окрема увага приділена діяльності української західної діаспори, а також різнонаціональних діячів, які виступали на захист представників українського правозахисного руху та співпрацювали з ними в неволі, разом боролися проти радянської репресивної системи.

Видання є спільною працею колективу авторів, які були причетні до правозахисного руху в Україні та займалися його вивченням, досліджуючи архівні матеріали, які зберігаються в Музеї-архіві та документальному центрі українського самвидаву при видавництві «Смолоскип» у Києві.

Це друге, доповнене видання довідника, що містить нові біографічні й тематичні статті. Попередні статті доповнені додатковою інформацією, зокрема, розширено бібліографію.

Видання ілюстроване фотознімками тих часів діячів руху опору – індивідуальними та груповими. Видання буде корисним викладачам, дослідникам, широкому колу читачів, які цікавляться новітньою історією боротьби українського народу за незалежність.

Шифр зберігання книги у НБУВ: Вс 54564

Шифр зберігання книги у фонді ВДБО: ТЗ(4Ук)бЯ2 Р32

Шумляев Б. А. Пособие пенсионера Украины / Б. А. Шумляев. – Днепропетровск : Акцент ПП, 2012. – 228 с.

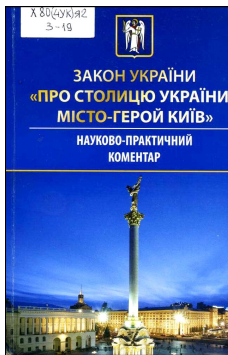
У виданні розглянуті правила нарахування, перерахунку, індексації та виплати пенсій за віком, по інвалідності, у разі втрати годувальника, пенсій за вислугою років, а також пенсії шахтарям, чорнобильцям, дітям війни, інвалідам та учасникам війни, військово-службовцям, науковим працівникам, робітникам прокуратури, державним службовцям, народним депутатам, пенсії за особливі заслуги перед Україною.

У першій частині розкриті питання, які потрібно знати пенсіонеру про пенсійну систему України, у другій – для кожного пенсіонера визначається вид пенсії та розраховується її розмір, у третій – організаційні питання по пенсіям, у четвертій – викладені законодавчі документи про збільшення пенсій у 2012 р., у п'ятій – наведено відповіді на конкретні типові запитання пенсіонерів за останній час.

Видання буде корисним для сьогоднішніх і майбутніх пенсіонерів.

Шифр зберігання книги у НБУВ: Со 31659

Шифр зберігання книги у фонді ВДБО: У8(4Ук)27я2 Ш96

Науково-практичний коментар до Закону України «Про столицю України – місто-герой Київ» / ред. О. В. Скрипнюк, І. А. Тимченко, В. П. Тихий. – Х. : Право, 2012. – 248 с.

Відповідно до вимог Конституції особливості здійснення виконавчої влади та місцевого самоврядування у м. Києві визначається окремим законом України.

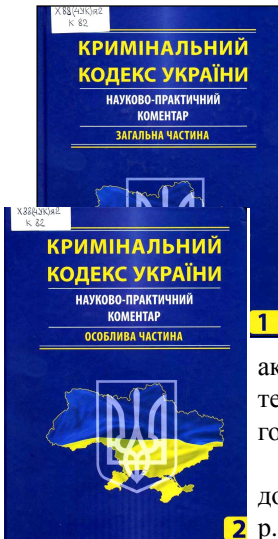
Науковці Національної академії правових наук України за участю вчених-юристів і державних службовців органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування м. Києва підготували Науково-практичний коментар до Закону України «Про столицю України – місто-герой Київ». У книзі висвітлюються питання щодо загальних положень про столицю, організаційно-правові основи здійснення місцевого самоврядування та виконавчої влади у Києві, а також правові засади діяльності посадових осіб органів місцевого самоврядування та виконавчої влади в Києві, їх функції та повноваження.

Значну увагу в коментарі приділено питанням матеріальної та фінансової основи місцевого самоврядування в Києві, гарантіям забезпечення здійснення Києвом столичних функцій, відповідальності органів і посадових осіб місцевого самоврядування та місцевої державної адміністрації.

Коментар містить системний аналіз положень чинного законодавства та фактичний матеріал про наше місто. Він стане корисним державним службовцям, ученим, аспірантам та всім киянам.

Шифр зберігання книги у НБУВ: Ва 762535

Шифр зберігання книги у фонді ВДБО: Х80(4Ук)я2 3-19

Кримінальний кодекс України. Науково-практичний коментар : у 2 т. / за заг. ред. : В. Я. Тація, В. П. Пшонки, В. І. Борисова [та ін.]. – Х. : Право, 2013.

Т. 1 : Загальна частина / Ю. В. Баулін, В. І. Борисов, В. І. Тютюгін [та ін.] – 376 с.

Т. 2 : Особлива частина / Ю. В. Баулін, В. І. Борисов, В. І. Тютюгін [та ін.] – 1040 с.

1 Науково-практичний коментар до Кримінального кодексу України підготовлений науковцями Національної академії правових наук України і Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого».

Авторами враховані законодавчі зміни, які були внесені до Кримінального кодексу України станом на 1 січня 2013 р., прийняті на цей час рішення Верховного Суду України, обов'язкові для всіх суб'єктів владних повноважень, які застосовують у своїй діяльності відповідні кримінально-правові норми, та для всіх судів України, а також постанови Пленуму Верховного Суду України та Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ.

Положення Коментаря спираються на приписи Кримінального процесуального кодексу України, прийнятого Верховною Радою України 13 квітня 2012 р.

Коментар складається з двох томів. Перший том містить тлумачення норм та інститутів Загальної частини Кримінального кодексу України.

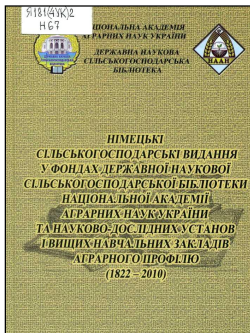
Другий том містить коментар положень норм Особливої частини Кримінального кодексу, що встановлюють відповідальність за окремі кримінальні правопорушення.

Видання розраховане на суддів, працівників прокуратури, органів внутрішніх справ, Служби безпеки, адвокатів, наукових працівників, викладачів, аспірантів і студентів вищих юридичних навчальних закладів, а також

усіх, хто цікавиться питаннями кримінально-правової охорони людини, суспільства, держави.

Шифр зберігання книги у НБУВ: В 354237/1,2

Шифр зберігання книги у фонді ВДБО: Х88(4Ук)я2 К82

Німецькі сільськогосподарські видання у фондах державної наукової сільськогосподарської бібліотеки Національної академії аграрних наук України та науково-дослідних установ і вищих навчальних закладів аграрного профілю (1822–2010) : наук.-допом. бібліогр. покажч. / НААН, ДНСГБ ; уклад. : В. А. Вергунов, Н. Ф. Гриценко, Я. В. Каніболоцька; наук. ред. В. А. Вергунов. – К., 2011. – 540 с.

Видання інформує про всі видання комплектування за 1822–2010 рр., що надійшли до фонду ДНСГБ НААН та підпорядкованої мережі бібліотек.

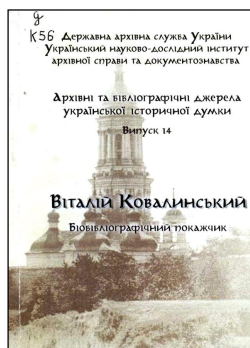
Матеріали для видання було відібрано за такими критеріями: надруковані німецькою мовою; видані на території Німеччини у різні історичні етапи її розвитку; аграрної та іншої тематики, надруковані німецькою мовою незалежно від місця видання (країни); авторами яких є відомі німецькі вчені-аграрії; видані німецькими сільськогосподарськими науково-дослідними установами, навчальними закладами та виробничими об'єднаннями.

У покажчику відображено 4835 видань, які зберігаються у фондах ДНСГБ НААН та у 12-ти галузевих бібліотеках України.

На підставі колекції німецької книги у фондах бібліотек аграрного профілю, за допомогою системи автоматизації бібліотек ІРБІС формується база даних «Німецька книга в мережі». У перспективі це дасть змогу створити спільну систему, яка складатиметься з іноземної бібліографії всіх бібліотек аграрної галузі України та буде використовуватися для багатоаспектного пошуку інформації.

Шифр зберігання книги у НБУВ: Ва 763154

Шифр зберігання книги у фонді ВДБО: Я181(4Ук)2 Н67

Віталій Ковалинський : бібліогр. покажч. / Держ. архів. служба України, УНДІАСД ; упоряд. : С. С. Аргамонова, Г. К. Волкотруб. – К., 2011. – 86 с. – (Сер.: Архівні та бібліографічні джерела української історичної думки ; вип. 14).

Віталій Васильович Ковалинський – відомий інженер-будівельник за фахом, історик-кієвознавець, автор багатьох праць, у яких висвітлено життя Києва XIX – початку XX ст.

Коло його наукових зацікавлень надзвичайно широке – київські святині, самоврядування та розбудова міста, життя та діяльність відомих людей, архітектура, мистецтво.

Структура покажчика забезпечує комплексне подання інформації про В. Ковалинського та його діяльність, публікації з питань історії, краєзнавства, політики, будівництва, праці, що вийшли окремими виданнями, надруковані в періодичних виданнях (журналах, газетах) та збірниках.

Науково-пошуковий апарат складає: іменні (авторів і персоналій), предметний, періодичних видань (журналів і газет).

При підготовці покажчика використано дослідження, проведені ДНАББ ім. В. Г. Заболотного, Українським науково-дослідним інститутом архівної справи та документознавства й автором.

Шифр зберігання книги у НБУВ: Ва 763447

Шифр зберігання книги у фонді ВДБО: д К56

Підп. до друку 21.08.2013.

Формат 60x84/16. Друк офс. Ум. друк. арк. 4,65.

Видається в друкованому та електронному вигляді

Адреса видавництва: 03039, м. Київ, просп. 40-річчя Жовтня, 3